gyan Manik

2024-2025

Saluting Womanhood Since 1973

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ 450 ਸਾਲਾ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

GGSCW

GURU GOBIND SINGH COLLEGE FOR WOMEN

SECTOR-26, CHANDIGARH

A Premier Multi-Faculty Post Graduation Institution (NAAC Re-Accredited A+)

Tel : 0172-2792757,2792610 | Email: principalggscw@yahoo.in | www.ggscw.ac.in

Statement about Ownership and Particulars about Newspaper Gyan Manik

Form IV

Place of Publication	:	Chandigarh
Periodicity of its Publication	:	Annual
Printer's Name	:	Dr Jatinder Kaur
Nationality	:	Indian
Address	:	Guru Gobind Singh College for Women, Chandigarh
Publisher's Name	:	Dr Jatinder Kaur
Nationality	:	Indian
Address	:	Guru Gobind Singh College for Women, Chandigarh
Editor's Name	:	Dr Sarabjit Kaur
Nationality	:	Indian
Address	:	Guru Gobind Singh College for Women, Chandigarh
Name and Address of Individuals who run the newspaper and partner of shareholders holding more than one percent of the total capital	:	Guru Gobind Singh College for Women, Chandigarh

I, Jatinder Kaur hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Sd/-
Dr Jatinder Kaur
Signature of Publisher

Disclaimer

The views, thoughts and opinions expressed in the text belong solely to the author and not to the authors employers, organization or Editors.

Cover Page Designed by Dr Sarabjit Kaur, Asst. Professor, Department of English, Guru Gobind Singh College for Women, Sector 26,Chandigarh.

Message

I extend my heartfelt congratulations to the editorial team and contributors of this special issue of our College magazine, Gyan Manik, commemorating the 450th Jyoti Jot Diwas of Guru Amardas Ji.

This edition pays homage to a towering spiritual figure whose life continues to inspire generations. Guru Amardas Ji's values—of humility, service, equality, and compassion—resonate deeply not only in religious and cultural contexts but also in educational spaces like ours. His teachings remind us that true leadership lies in serving others, and that knowledge is most meaningful when used for the betterment of all. One of the guiding principles of Guru Sahib's life was captured in the timeless verse from Gurbani,

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਕਰੇ ਚਿਤੁਲਾਇ॥

ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਵਣਾ ਹਉ ਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ॥

Guru Amardas Ji, RaagSorath (M: 3), SGGS, 644

Service to the True Guru is fruitful and rewarding, if one performs it with his mind focused on it. The fruits of the mind's desires are obtained, and egotism departs from within.

In today's rapidly changing world, where material success often overshadows inner fulfilment, this teaching remains profoundly relevant. Guru sahib's life exemplifies that selfless service, when done with devotion and discipline, not only uplifts the individual but transforms entire communities. His establishment of langar, empowerment of women, and rejection of case-based discrimination were not just religious reforms but enduring models of social justice and equity. I commend the members of the Editorial Team, contributors, and all those who worked tirelessly to bring this issue to life. May this tribute not just inform, but also transform—encouraging each of us to reflect on our own actions and contributions in light of the wisdom and values espoused by Guru Amardas Ji.

I, once again, congratulate the Principal, Faculty members, Staff members and the students on the successful publication of this special issue.

S Gurdev Singh, IAS (Retd.)
President, Sikh Educational Society

Message

It is a moment of pleasure that the College is bringing out a special issue of its annual magazine, Gyan Manik, to commemorate the 450th Jyoti Jot Diwas of the Third Guru of the Sikhs, Guru Amardas Ji.

Guru Ji left behind not only legacy of selfless service and social reform but also a repository of spiritual wisdom through his hymns included in the Guru Granth Sahib Ji. Opposing caste discrimination, gender inequality, and ritualistic division during times when the world was grappling with systematic inequalities and social hierarchies was a revolutionary act of spiritual courage exemplifies by Guru Sahib. Guru Ji urges us all to awaken our mind to its true identity, each carrying a spark of the same Divine light; making us all equal. The idea is reflected in the following lines:

“ਮਾਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ I”

(SGGS, 441)

“O mind. You are the embodiment of divine light; recognise your origin”

In today's digital age, where distractions abound, his words call us back to authentic spiritual discipline. They teach that spiritual connection lies not in truthful living and kindness.

I congratulate the Principal and the Editorial Board for endeavouring to bring out this special issue.

S Kulbir Singh, Chief Engineer (Retd.)
Vice President, Sikh Educational Society

Message

Singing the Will of the Divine: *Raamkali Sadd* by Guru Amardas Sahib

The Sikh tradition places profound emphasis on the power of 'divine word' (*shabad*) as the central means of spiritual connection. Embedded with its tradition is a poetic corpus that addresses vital aspects of all human experiences, including life's final threshold—death. *Raamkali Sadd* is associated with the passing of Guru Amardas Sahib. The *Bani* is revealed by Baba Sundar ji, the great-grandson of the Guru, and it communicates Guru's words surrounding his departure from the earthly realm. *Sadd*, is a deeply spiritual and doctrinal composition that encapsulates Sikh teachings of impermanence and acceptance of the Divine will. Structured in six stanzas of six lines each, the composition 'The Call of Death' functions as a medium for expressing loss while simultaneously transforming grief into a moment of spiritual affirmation.

ਜਗਿ ਦਾਤਾ ਸੋਇ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ਜੀਉ ॥
ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸਮਾਵਏ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜੀਉ ॥

SGGS, 923

He alone is the Master, (ਦਾਤਾ) Provider of the world, beloved by those who seek with love. He is present throughout the three regions- water, land and sky. The one who remains absorbed in the Guru's *Shabad* comes to truly know the Master. The quote affirms a central theological principle of Sikhism—the all-encompassing presence of the Divine-- and underscores that the entire creation operates under the command of the Master, who shares an intimate bond with devotees, a connection nurtured through unwavering, steadfast alignment as revealed by the Guru.

ਅਵਰੋ ਨ ਜਾਣਹਿ ਸਬਦਿ ਗੁਰ ਕੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੇ ॥
ਪਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾਵਹੇ ॥

SGGS, 923

Dwelling upon the teachings of the Guru, he does not look for any other way; only meditates on the One Name of the Master. This captures the singular

focus of Guru Amardas Sahib on the path laid out by his predecessors. It reflects a complete renunciation of all other spiritual avenues in favour of total devotion to the One-the eternal, revealed through the Guru's instruction. By the grace of Guru Nanak and Guru Angad, he (Guru Amardas) has attained the supreme status- of being a Guru.

ਆਇਆ ਹਕਾਰਾ ਚਲਣਵਾਰਾ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥
ਜਗਿ ਅਮਰੁ ਅਟਲੁ ਅਤੋਲੁ ਠਾਕੁਰੁ ਭਗਤਿ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥

SGGS, 923

Guru Amardas sahib is absorbed in *Naam* of the omnipresent, all-pervasive almighty when the call for departure comes. The Divine (ਠਾਕੁਰੁ) who is eternal, unwavering and infinite, has been found by the Guru through devotion in this world. The path to realizing the Divine is not through ascetic withdrawal or ritual formalism, but only through devotion which is expressed in ethical living. The emphasis is placed on cultivating virtues and aligning one's life with the Divine commands (ਹੁਕਮਿ). Thus, the spiritual ideal is not merely mystical union but the embodiment of Divine attributes through everyday conduct.

ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਗੁਰ ਭਾਇਆ ਗੁਰੁ ਜਾਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੇ ਹਰਿ ਪਹਿ ਬੇਨਤੀ ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਰਖਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥

SGGS, 923

The Guru humbly accepted the Divine will (ਹੁਕਮਿ) exemplifying the principle of ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ and approaches the Divine with a sense of dependence and vulnerability. This moment of supplication expresses that spiritual power is rooted in total surrender. The concept of honor (ਪੈਜ) refers to spiritual integrity—a life lived in alignment with truth, compassion and devotion. Guru's prayer 'save my honor' is a plea to the Divine to preserve the honor of his devotion.

ਪੈਜ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜਨਹ ਕੇਰੀ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੋ ॥
ਅੰਤਿ ਚਲਦਿਆ ਹੋਇ ਬੇਲੀ ਜਮਦੂਤ ਕਾਲੁ ਨਿਖੰਜਨੋ ॥

SGGS, 923

The above lines are an appeal to the Divine for protection of spiritual honour, steeped in humility, longing. They express an absolute reliance on Divine mercy, a deep desire to remain immersed in the True name, a plea to be protected from spiritual separation from the Divine. The Guru seeks *naam* to be his companion, a comforting presence at the moment of death, through which he will transcend the fear of karmic retribution.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਬੇਨਤੀ ਪਾਈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ ॥
ਹਰਿ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਾਇਆ ਧਨੁ ਧਨੁ ਕਹੈ ਸਾਬਾਸਿ ਜੀਉ ॥੨॥

SGGS, 923

The Guru's humble supplication has been received, and in the divine grace, the Guru has been absorbed into the very essence of the Divine. This suggests not only an intimate, but a profound non-duality, a complete oneness between the Guru and the Divine. In this sacred union, the divine offers praise; "Blessed are you, for you have truly lived a life of truth and grace".

Here, the Guru gathers his Sikhs and urges them to listen attentively. He teaches that a true devote is one who happily accepts the Divine will. Such a soul finds inner bliss, as if surrounded with celestial music, and is lovingly embraced by the Divine. He says that you are my children, brothers and family, reflect in your mind and see that the commands from the Divine cannot be disobeyed and your Guru is leaving to merge with the Divine. He instructs his family members to not let anyone cry for him as that will not please him at all. He says, when a friend is honoured, their true companion- who delights in that friend's dignity- rejoices deeply. So, reflect, dear children and brothers, and envision that the Divine is lovingly adorning your Guru with the robe of honor—embracing him in divine union.

Guru Amardas ji himself appointed Guru Ramdas ji as the fourth Guru, and all including the Sikhs and the Guru's own sons—offered their respectful obeisance to him.

Finally, the Guru instructed the Sikhs to sing *kirtan* to celebrate the soul's union with the Divine with *Simran* and reflection. He teaches that to truly honour a soul, one should engage in Divine discourse and the Divine name. Guru Sahib present 16th Century Indian death rituals involving food offerings, lamps ceremonies and ashes immersion in the Ganges. He insisted on transforming these; ritual mourning to joyful remembrance; lamp lighting to lighting the soul's awareness and immersing one's mind and soul in the love of the Divine through which we not only honour the departed soul but also awaken our own. He strictly advised against the practiced rituals like offering rice cakes on leaves, the lighting of lamps, or floating the body on the river Ganges.

The scene portrays how to get rid of the fear of death. Guru Ji shared that when one 's awareness is merged in the *Shabad*, one dies while being alive. Then the fear of death vanishes as the consciousness is already immersed in the Divine. After death, the eternal life awaits,

"ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਵ ਮਰਹਗੋ ਕੈਸਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਤਾ ਸਹਿਲਾ ਮਰਣਾ ਹੋਇ ॥

ਮਰਣੈ ਤੇ ਜਗਤੁ ਡਰੈ ਜੀਵਿਆ ਲੋੜੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਤਾ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਹੋਇ ॥੨॥"

SGGS, Raag Bihagra, 555

Guru Sahib begins with an honest admission: What do I know of death? It reflects the natural human fear and anxiety about life's greatest mystery, death. He mentions that those who constantly remember the Divine, death becomes a return. Through Guru's grace, one experiences to die while being alive through shedding ego and pride. The one who comprehends *Hukam* understands that everything is transient and the liberation lies in surrender only. And those who die such a death, eternal life.

I hope that this creative endeavour, the special edition of Gyan *Manik*, will help assimilate the teachings, values and philosophy of our Guru into all of us. I congratulate the Staff and students of all faculties who used various mediums of expression to present their thoughts and ideas and contributed to the publishing of this special edition of the magazine.

Col. (Retd.) S Jasmer Singh Bala
Secretary, Sikh Educational Society

Message

'ਬਾਬਾਣੀਆ ਕਹਾਣੀਆ ਪੁਤ ਸਪੁਤ ਕਰੇਨਿ ॥'

The stories of one's ancestors make the children good children.

Guru Amardas Ji, *SGGS*, 851

I feel elated in presenting to you the latest edition of our magazine, Gyan Manik. This is a special issue dedicated to the 450th Jyoti Jot Diwas of Guru Amardas Ji.

This solemn commemoration is a reaffirmation of the everlasting light that continues to guide us through the principles of seva, equality and spiritual discipline. Guru Amardas Ji lived a life of tireless devotion to the upliftment of society, in the times when the world was shackled by caste-based operation, gender inequality, and rigid social structures. His teachings chalked a path that embraced dignity of all humanity.

One of the most revolutionary acts was the initiation of the Langar system, where all irrespective of their caste, class and gender, could sit together and share a meal. The action motivated a more inclusive society, an ideal we still are working towards. On his Jyoti Jot Diwas, we must reflect on the relevance of his teachings where he emphasised the strength of simran, honest living, and above all, service to humanity.

Our College takes immense pride in the fact that it has been named after the tenth Guru, Guru Gobind Singh Ji, the son of the gallant and indomitable Guru Tegh Bahadur ji. Our objective at GGSCW is to nurture not only academic excellence but also the values of compassion, humility and inclusion—the ideals that Guru Amardas Ji championed. His strong advocacy for the empowerment of women reminds us that education without empathy, and knowledge without humility, holds little power to transform. The institution's objective is to instill in them deep love for humanity, selfless service, social equality and peace – the qualities that Guru Amardas Ji and, in fact, all the Sikh Gurus strongly believed in.

I hope that this creative endeavour will help assimilate the teachings, values and philosophy of our third Guru into all of us at GGSCW. I congratulate the Staff and students who used various mediums of expression to present their thoughts and ideas and contributed to the publishing of this magazine.

Dr Jatinder Kaur
Principal

From the Chief Editor

“ ਸਾ ਧਰਤੀ ਭਈ ਹਰੀਆਵਲੀ ਜਿਥੈ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੈਠਾ ਆਇ ॥
ਸੇ ਜੰਤ ਭਏ ਹਰੀਆਵਲੇ ਜਿਨੀ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ ॥
ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਪਿਤਾ ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਕੁਲੁ ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁ ਜਨਨੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰੂ ਜਣਿਆ ਮਾਇ ॥
ਧਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿਆ ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਜਿਨੀ ਡਿਠਾ ਤਿਨਾ ਲਏ ਛਡਾਇ ॥ “

***(That land, where my True Guru comes and sits, becomes green and fertile.
Those beings who go and behold my True Guru are rejuvenated.
Blessed, blessed is the father; blessed, blessed is the family; blessed, blessed is the mother, who gave birth to the Guru.
Blessed, blessed is the Guru, who worships and adores the Naam; He saves Himself, and emancipates those who see Him.)***

Guru Ramdas Ji, Raag Gauri, SGGS, 310

In Sikh philosophy, the Guru is not merely a guide or a teacher but the embodiment of Divine wisdom, the channel through which one may connect oneself to its source. Guru Ramdas Ji, the Fourth Guru of the Sikhs, beautifully expresses the presence of a Guru as a transformative force. He had a profound and lasting influence on him, both spiritually and institutionally. As his son-in-law and a devout disciple, he imbibed the spirit of humility, selfless service and deep devotion under his guidance.

These verses from Sri Guru Granth Sahib illustrate how the presence of the Guru brings spiritual revival to the barren lands and weary souls. Those who perceive the Guru--not merely through physical vision but through inner spiritual awakening—become vessels of profound compassion and knowledge. To recognise the Guru is to surrender the ego, as Guru Amardas Ji expresses,

ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਿਸਨਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਵਹੇ ॥

(You are afflicted with the diseases of ego and desire, and you are wasting your life away in vain.)

Raag Assa, SGGS, 441

When one recognises the Guru through surrender, one finds transformation and the same happened with Guru Amardas Ji. Guru Sahib carried forward the divine mission of Guru Nanak Dev with profound humility, steadfast devotion, and an

unshakable commitment to spiritual and social betterment. Enshrined in the Sri Guru Granth Sahib, his compositions are a divine compass, guiding humanity towards remembrance, *seva*, and spiritual freedom. Among his sacred words, the Sri Raag bani stands out with unmatched depth and lucidity, resonating with the soul of every seeker who longs to transcend maya and unite with the Divine.

As we reflect on the 450th anniversary of Guru Amardas Ji's Jyoti Jot Diwas, we are reminded of the timeless relevance of his teachings. His revelations in Sri Raag stir the heart, awaken the mind, and offer guidance for walking the spiritual path with grace and purpose. Sri Raag, the first major musical measure in the Guru Granth Sahib, is traditionally recited in the early morning—when the mind is calm, and the soul is most receptive. Its mood is devotional and contemplative, infused with longing for union with *Waheguru*. It is within this spiritual soundscape that Guru Amardas Ji's voice echoes, inviting the soul to awaken from illusion and embrace divine truth.

A central theme in his Sri Raag compositions is the importance of the True Guru. Guru Amardas Ji teaches that no liberation is possible without the Guru's guidance. He cautions against hollow rituals and blind religious customs, reminding us that the light of truth shines only through the grace of the Satguru. His bani consistently urges us to turn inward—to shed pride based on caste, intellect, or social status—and to see the Divine reflected in all. In this state of humility, one becomes receptive to true spiritual knowledge, which cannot be gained through outward show. He also emphasizes that pilgrimages, fasting, and other ceremonial acts are meaningless without meditative remembrance of the Divine Name. Through this philosophy, Guru Amardas Ji helped lay the foundation for revolutionary Sikh practices: *Langar* system, the equality of women, and the dismantling of caste hierarchy. These reforms were not simply philosophical—they were lived realities, grounded in divine love and human dignity.

The spiritual richness of Sri Raag bani continues to resonate. His verses do not just instruct—they transform. They carry the rhythm of mysticism and the power of fearless truth. They offer solace to the weary and strength to the seeker. Even today, more than four centuries after his passing, his words illuminate our path.

They call us to live lives of compassion, humility, and divine remembrance. His *bani* in Sri Raag remains a glowing spiritual torch—timeless, fearless, and full of love.

In remembering Guru Amardas Ji, may we not only recite his words, but live them. Let us move from ritual to remembrance, from ego to grace, and from darkness to divine light.

This special edition of the college magazine is a creative and collaborative endeavour by the students and faculty of the College. The views and opinions expressed in the articles, poems, artwork, and other contributions are those of the respective authors and do not necessarily reflect the official policy or position of the college administration or editorial board.

Dr Sarabjit Kaur
Assistant Professor
Post Graduate Department of English

The Blissful Prayer: An Exploration of *Anand Sahib*

Guru Amardas, the third of the ten Sikh Gurus, played a pivotal role in shaping the early foundations of Sikhism. Born in 1479 in the village of Basarke, near Amritsar in present-day Punjab, India, he led a simple life as a merchant and devoted family man. However, at the age of 49, he underwent a profound spiritual transformation after encountering the teachings of Guru Angad Dev, the second Sikh Guru. His deep devotion and service to Guru Angad Dev led to his appointment as the next spiritual leader of the Sikh community.

Guru Amardas emphasized the values of social equality, selfless service, and collective worship. He actively worked to dismantle social injustices, particularly the caste system and gender discrimination. A strong advocate for women's rights, he discouraged practices such as *purdah* (veiling) and *sati* (the burning of widows) and promoted women's participation in religious and social affairs.

One of his most enduring contributions was institutionalizing *Langar*, the community kitchen, where people of all backgrounds, regardless of caste or social status, sat together as equals to share a meal. This practice reinforced Sikhism's core principle of humility and unity. Additionally, he founded Goindwal, an important centre for Sikh learning and spiritual practice, on the banks of the river Beas in Tarn Taran district.

Guru Amardas also strengthened Sikh teachings by expanding on devotional practices, meditation, and righteous living. Many of his hymns were later compiled into the Sri Guru Granth Sahib, Sikhism's sacred scripture. The most sublime of these compositions is the Anand Sahib found on ang 917-922 of Sri Guru Granth Sahib. It is believed that it was composed around the time Guru Amardas received news of the birth of his grandson. The *Anand Sahib*, comprising forty pauris (stanzas), is composed in Raag Ramkali, a raga that evokes feelings of joy, happiness and spiritual bliss. Raag Ramkali is frequently used in devotional music.

The first five *pauris* of the *Anand Sahib* are chanted after all Sikh prayers and at all religious ceremonies of the Sikhs, irrespective of the nature of event, whether it is a marriage or death. Beginning with an invocation to the 'One Universal Creator God,' the Anand Sahib states that the Lord dwells within the minds of those who sing the Shabad. Emphasising on the importance of complete surrender to the divine, Guru Amardas Ji says that all sufferings will be forgotten and all your affairs will be perfectly arranged, if you (the devotee) chant the name of the Lord.

In the second *pauri* of *Anand Sahib*, Guru Amardas emphasizes the importance of keeping the mind connected to *Har* (the Divine). When the mind remains immersed in the Divine presence, a person transcends worldly pains and sorrows. This connection brings a deep sense of peace, unity, and fulfilment, as all actions and efforts align with divine will. The third *pauri* stresses on the abundance of divine will, “O my True Lord and Master, what is there which is not in Your celestial home? Everything is in Your home; they receive, unto whom You give. The divine Name is enshrined in the mind of those who constantly sing praises and glories of the Lord. The divine melody of the Shabad vibrates for those, within whose minds the Naam abides.”

The fourth *pauri* describes the importance of the naam as a source of support, which brings peace and tranquility to the mind. The devotee is ready to sacrifice anything to the Guru. The fifth *pauri* juxtaposes the Panch Shabad (Five Primal Sounds) and the five vices alongside. The five sounds resonate within the *ghar* (body/mind) who are spiritually awakened and the five vices, (lust, anger, greed, attachment, and ego) are conquered. Subsequently, a true devotee can transcend worldly distractions, conquer the ego, and experience profound inner peace.

Other important concepts mentioned by Guru Amardas in the *Anand Sahib* are *saachi liv* (divine absorption)in and the much sought after state of *sehaj* (calmness) which is a prerequisite for attaining divine bliss. These can be achieved when our minds are free of the five vices and constantly immersed in naam. Guru Amardas Ji mentions how appearances can be deceptive and those who are outwardly pure (*nirmal*), may be inwardly polluted (*maile*). Such people will haunt the earth and never attain salvation, having gambled away their lives.

A true sage is one who is pure (*nirmal*) both in appearance and reality. They have purged their minds of all falsehood and attained *naam rattan*, the jewel of human existence. A devotee needs to renounce selfishness and conceit in order to develop a close relationship with his Guru, such a Sikh becomes a *sunmukh* (in divine presence). Renouncing the Guru will only make you *vemukh* (forsaken by divine presence). Further, the Anand Sahib says that the Lord protected us even in the womb, providing sustenance and warmth, so how can a devotee forget such a benefactor.

In the final stanza of *Anand Sahib*, Guru Amardas describes the ultimate reward of listening to and practicing its teachings—spiritual fulfilment and liberation. This verse reinforces that *Anand Sahib* is not just meant to be recited as part of daily *Nitnem* but practiced in daily life. By internalizing its teachings, one rises above suffering, attains contentment, and merges with the Divine. Thus, the *Anand Sahib* is a complete course consisting of instructions which explain the path to realise the final state of bliss or ecstasy.

In the *Anand Sahib*, Guru Amardas has given a potent and binding document for spiritual growth to Sikhs and the world in general. The wisdom of the Anand Sahib can be applied in daily life through naam simran, practising inner gratitude and peace, conquering of the five vices, connecting with *anhadnaad* (the divine sound) and embracing humility. Scholars have dwelled on the spiritual, historical and cultural significance of the *Anand Sahib.*

These studies demonstrate the continued relevance of the *Anand Sahib* in the modern world. The year 2024-25 is significant for the Sikh faith as it marks the 450th anniversary of the end of the worldly journey (Jyoti Jot Diwas) of Guru Amardas, a time for Sikhs to reflect on his life, teachings, and contributions to the faith. The legacy of Guru Amardas as a visionary leader, philosopher and social reformer continues to resonate within the Sikh community, inspiring generations with his message of inclusivity, compassion, and justice.

Dr Harneet Kaur
Associate Professor
Post Graduate Department of English

Guru Amardas Ji: The Beacon of Equality and Reform

Guru Amardas Ji, the third Guru of Sikhism, played a pivotal role in shaping the faith and addressing pressing social issues of his time. His life, marked by humility, devotion, and a relentless drive for equality, laid the foundation for several religious and social reforms that continue to inspire millions today. This article delves into his significant contributions, emphasizing his efforts to eradicate discrimination, promote equality, and guide society towards a just and harmonious existence.

Guru Amardas Ji lived during the 16th century, a period when Indian society was deeply entrenched in rigid caste divisions, gender inequality, and religious orthodoxy. The dominance of Brahmanical practices created disparities, relegating women and lower castes to subordinate roles. Additionally, oppressive rituals like Sati (the practice of widow immolation) and the *Purdah* system (veiling and seclusion of women) further marginalized sections of society. Amidst this backdrop, Guru Amardas Ji emerged as a revolutionary reformer, advocating for an inclusive and egalitarian vision of life.

One of Guru Amardas Ji's most profound contributions was his advocacy for equality. He vehemently opposed the caste system and the hierarchical practices it fostered. Under his leadership, the Sikh community became a sanctuary of inclusivity, where people of all castes, creeds, and genders were welcomed. A notable example of this was the *Langar* (community kitchen) system. Guru Amardas Ji institutionalized this practice, ensuring that everyone, irrespective of their social status, sat together on the floor to share a meal. This simple yet profound act symbolized the breaking of social barriers and reinforced the idea of universal brotherhood. Even Emperor Akbar, who visited Guru Amardas Ji, was asked to partake in *Langar* before meeting the Guru, illustrating the non-negotiable nature of this principle.

Guru Amardas Ji was a trailblazer in championing women's rights, challenging societal norms that marginalized them. He condemned practices like Sati, labeling them as inhumane and contrary to the divine will. By advocating for the remarriage of widows, he provided them with an opportunity to lead fulfilling lives, a stark departure from the prevalent customs. Moreover, Guru Amardas Ji opposed the Purdah system, which confined women to the shadows of their households. He emphasized their equal participation in spiritual and communal activities, recognizing their pivotal role in society. Through his teachings, he encouraged women to embrace their dignity and self-worth, fostering a sense of empowerment that transcended generations.

Another cornerstone of Guru Amardas Ji's reforms was his rejection of meaningless rituals and superstitions. He believed that these practices diverted individuals from genuine spiritual growth. Instead, he promoted the idea of a direct connection with the Divine through devotion, humility, and selfless service (Seva).

For instance, Guru Amardas Ji discouraged pilgrimages to sacred rivers and temples, urging his followers to seek God within themselves and their everyday actions. By shifting the focus from external rituals to internal purity, he simplified the path to spiritual enlightenment, making it accessible to all.

Guru Amardas Ji introduced the Manji system, a decentralized method of spreading Sikh teachings and managing the growing community. This system divided the region into 22 administrative units, each overseen by a devout Sikh leader, regardless of their gender or caste. Women were also appointed as leaders, marking a revolutionary step in promoting gender equality. The Manji system not only ensured the effective dissemination of Sikh values but also served as a platform for addressing local social issues. It demonstrated Guru Amardas Ji's vision of an organized and inclusive community rooted in shared responsibilities and mutual respect.

Guru Amardas Ji's commitment to eradicating caste-based discrimination was unwavering. In addition to promoting the principles of equality through Langar, he actively preached against practices that perpetuated caste divisions. He emphasized the oneness of humanity, urging his followers to rise above societal labels and embrace their shared identity as children of God. In his writings, Guru Amardas Ji condemned those who judge others based on their caste or social status, describing such discrimination as antithetical to divine principles. His egalitarian approach resonated deeply with the oppressed, drawing them towards the Sikh fold and fostering sense of belonging.

Guru Amardas Ji's religious reforms were instrumental in shaping Sikhism as a distinct faith. He emphasized the importance of congregational worship (Sangat) and collective singing of hymns (Kirtan) as means of spiritual enrichment. These practices promoted a sense of unity and discouraged individualistic or elitist interpretations of spirituality. Furthermore, Guru Amardas Ji compiled hymns and teachings, laying the groundwork for the Guru Granth Sahib, the holy scripture of Sikhism. His contributions enriched Sikh theology, emphasizing the core values of humility, devotion, and selfless service.

Under Guru Amardas Ji's guidance, Goindwal Sahib emerged as a significant spiritual center. He constructed a Baoli (a step well) with 84 steps, symbolizing the spiritual journey toward liberation. Pilgrims visiting Goindwal Sahib were encouraged to meditate and perform self-reflection, reinforcing the idea of internal transformation over external rituals. The establishment of Goindwal Sahib further solidified the Sikh community's identity and provided a space for spiritual growth and communal harmony. Guru Amardas Ji's religious and social reforms left an indelible mark on Sikhism and the broader Indian society. His vision of an inclusive and just community laid the foundation for the egalitarian principles that continue to define Sikhism today. By addressing systemic inequalities and advocating for the dignity of all individuals, he set a precedent for future Gurus to build upon. His rejection of casteism, empowerment of women, and emphasis on selfless service remain as relevant in contemporary society as they were in his time.

Guru Amardas Ji's teachings serve as a reminder of the transformative power of compassion, humility, and unwavering commitment to Justice. Guru Amardas Ji's religious and social reforms were a testament to his profound spirituality and deep understanding of human nature. By challenging entrenched inequalities and promoting values of equality, simplicity, and devotion, he redefined the spiritual and social fabric of his era. His legacy continues to inspire individuals and communities worldwide, offering timeless lessons on creating a more inclusive and harmonious world. Guru Amardas Ji's life and teachings are not merely historical milestones but enduring guides for a better future.

Ms Shreya Pathania
Assistant Professor
Post Graduate Department of English

English Section

Editorial- English Section

The Timeless Qualities of Guru Amardas Ji – A Legacy Worth Remembering

Guru Amardas Ji, the third Sikh Guru, holds a revered place in Sikh history not only for his spiritual leadership but also for his progressive vision and transformative impact on society. Guru Amardas Ji was a symbol of wisdom and devotion, but beyond that, he was a visionary who laid the groundwork for significant social, religious, and cultural reforms that continue to resonate today. His legacy embodies humility, a dedication to selfless service, and an unwavering commitment to social equality—values that remain deeply relevant in the modern world.

Guru Amardas Ji's life teaches us that true greatness does not stem from wealth, power, or fame, but from selfless service, devotion to the Divine, and a belief in the inherent equality of all people. His humility, vision, and commitment to equality offer profound lessons, not just for Sikhs, but for individuals of all faiths and backgrounds who seek a just and compassionate world.

In honouring Guru Amardas Ji, we acknowledge the enduring power of love and service as the true measures of human greatness. His teachings continue to guide us on the path to unity, peace, and equality—values that are as necessary today as they were in his time.

This special edition of Gyan Manik commemorates the 450th Jyoti-jot anniversary of Sri Guru Amardas Ji. In this issue, both students and faculty have come together to share their reflections on Guru Amardas Ji's teachings, along with their personal thoughts on various aspects of life in general. The edition also highlights the prize-winning entries from the creative writing competition held in honour of Gandhi Jayanti, which asked participants to reflect on the state of the nation and the world, in the spirit of informing Mahatma Gandhi's vision.

Dr Kamalpreet Kaur
Assistant Professor
Post Graduate Department of English

The Legacy of Guru Amardas Ji: Bridging the Gap Between Spirituality and Social Justice

The third Guru of Sikhism, Guru Amardas Ji, is revered for his endeavours to reconcile social justice and spirituality as well as his revolutionary contributions to the Sikh community. In addition to focusing on the spiritual growth of individuals, his leadership and teachings also aimed to change society at large. The basis for the social and theological reforms that would influence Sikhism for future generations was laid by Guru Amardas Ji's vision, which placed an emphasis on equality, selfless service (seva), and the rejection of caste-based prejudice.

Particularly in light of India's strict caste system and pervasive social inequality in the 16th century, Guru Amardas Ji's contributions to social justice were revolutionary. His opposition to the caste system, which at the time was ingrained in Indian society, was among his most noteworthy deeds. According to Guru Amardas Ji, all people are equal in God's eyes, regardless of their caste or social standing. The dominant societal standards, which viewed lower castes as inferior and excluded them from social and spiritual benefits, were in sharp contrast to this extreme viewpoint. The teachings of Guru Amardas Ji upended the established order and cleared the path for a society that is more equal and inclusive.

Guru Amardas Ji's introduction of the langar (community kitchen) practice is a prime illustration of his dedication to social equality. Although Guru Nanak had started the *langar* tradition, Guru Amardas Ji was the one who formalised and extended it further. The Guru emphasised that food should be provided to everyone, regardless of caste, creed, or background, and he established langar as a fundamental aspect of Sikh religious and social life. Serving and sharing food was a sign of promoting equality and solidarity while rejecting social divisions. Because it brought people from different backgrounds together to share a meal, it also contributed to the development of a sense of community and fraternity among Sikhs. Guru Amardas Ji's support of women's rights was another important contribution. Guru Amardas Ji propagated the notion that women were equal to men in God's eyes during a period when they were frequently placed in inferior positions. He vehemently condemned customs such as female infanticide and sati, the ceremony of burning widows. In order to enable women to play an active role in the community, he also promoted their involvement in social and religious activities. The foundation for the subsequent empowerment of women in Sikhism was established by Guru Amardas Ji's groundbreaking comprehensive approach to women's rights. Regarding spirituality, Guru Amardas Ji emphasised the value of remembering God's name (Naam Japna) and having devotion to a single God. True spirituality, in his opinion, went beyond

societal divisions and ceremonial behaviours. Guru Amardas Ji made it clear that everyone could find their way to freedom, regardless of background or social status. His teachings emphasised the value of selfless service, meditation, and humility as ways to achieve spiritual fulfillment. The way that Guru Amardas Ji's teachings still have an impact on Sikhism today is a clear testament to his legacy. His focus on equality, social justice, and service is still essential to Sikhism. Sikh teachings and daily living are based on the beliefs that all individuals are equal, regardless of gender or caste, and the traditions of *langar* and *seva*. By demonstrating that the quest of spiritual enlightenment and the endeavours to establish a just and equitable society are inextricably linked, Guru Amardas Ji's work helped to bridge the gap between spirituality and social justice.

Alisha
M.A. II English

Guru Amardas Ji - A Poem

In the land where faith and truth converge,
Guru Amardas, with love did emerge.
A humble soul with a heart so pure,
He opened the gates of wisdom, secure.
From a life of service, so simple and true,
He spread the light of the guru's view.
No caste, no creed, no rank, no pride,
All were equal in the guru's stride.
With the teachings of equality and grace,
He uplifted the fallen, embraced every race.
The humble servant, with words divine,
Guided the people, through faith, to shine.
In his voice, the hymns of peace did flow,
In his actions, the seeds of compassion grow.

He built the community, with love as the key,
A reflection of the divine, for all to see.
Three pillars of faith, he did establish,
Sewa, Simran, and *Sangat*, to nourish.
In the guru's house, no one was small,
All were welcome, embraced by all.

With his blessing, the world did awake,
And the path of devotion, he did stake.
Guru Amardas with wisdom so vast,
Your light shines eternal, forever to last
O guru, in your footsteps, we find our way,
A beacon of love that will never decay.
Your spirit lives on, in each heart, each prayer,
A legacy of grace, beyond compare

Alisha
M.A. II English

Guru Amardas Ji

Guru Amardas Ji, the third Sikh Guru, was a pivotal figure in shaping Sikhism's ethos and social structure during his leadership from 1552 to 1574. His birth on May 5, 1479, in Basarke village in present-day Pakistan marked the beginning of a transformative journey that would leave an indelible mark on Sikh philosophy and practice. One of the most notable aspects of Guru Amardas Ji's legacy was his role as a fervent social reformer. He vehemently opposed the rigid caste system that plagued Indian society and initiated significant changes to promote equality and unity among all individuals. Guru Amardas Ji introduced the revolutionary concept of Langar, a community kitchen where people from all castes and backgrounds could sit together and share a meal. This practice laid the foundation for breaking down societal barriers and fostering a sense of egalitarianism within the community

In addition to his social endeavors, Guru Amardas Ji made enduring contributions to the development of Sikhism as a distinct faith. He formalized the Anand Karaj ceremony, which is now the Sikh marriage ritual, and established the Manji system to oversee the administration of Gurudwaras. Under his guidance, the town of Goindwal emerged as a significant center for Sikhism, and he introduced the practice of Palki, where the Guru Granth Sahib is carried with reverence. Guru Amardas Ji was also a trailblazer in advocating for women's rights and empowerment. He encouraged women to actively participate in social and religious activities, challenging the prevailing norms of gender inequality. By appointing women as leaders and promoting their involvement in the community, Guru Amardas Ji set a precedent for gender inclusivity within Sikhism. Additionally, he denounced harmful practices such as sati and advocated for widow remarriage, showcasing his progressive views on women's issues.

Spiritually, Guru Amardas Ji emphasized the importance of devotion, humility, and selfless service. His hymns, included in the Guru Granth Sahib, reflect his profound insights into the nature of divine love and the path to spiritual enlightenment. Through his teachings, Guru Amardas Ji inspired his followers to embrace a life of compassion, service, and inner reflection. Before his passing in 1574, Guru Amardas Ji appointed his son-in-law, Guru Ram Das, as his successor, establishing a tradition of Guruship based on merit rather than lineage. This act underscored his commitment to meritocracy and ensuring that leadership roles were entrusted to those best equipped to carry forward his legacy of compassion and equality. Guru Amardas Ji's tireless efforts as a social reformer, spiritual leader, and advocate for equality have left an everlasting impact on Sikhism and society as a whole. His principles of service, humility, and inclusivity continue to guide millions of individuals seeking a path of righteousness and spiritual fulfillment. The teachings of Guru Amardas Ji stand as a testament to the enduring power of love, equality, and social justice in shaping a more harmonious world.

Prabhjot Kaur
Student Editor
B.A. II

The Third Sikh Guru

Guru Amardas Ji was born to mother, Bakht Kaur Ji and father, Tej Bhan Ji in Basarke village in what is now called Amritsar district of Punjab. Guru Ji married Mata Mansa Devi Ji and they had four children whom they named Baba Mohri, Baba Mohan, Bibi Dhani and Bibi Bhani. Guru Ji is famous in the Sikh tradition for their relentless service to Guru Angad Dev Ji. Historical accounts describe how he would rise in the early hours to fetch water for Guru Anagad Dev's bath, cleaning and cooking for the volunteers and still devote significant time to meditation and prayers in the morning and evening– all while being older in age than his Guru. Recognising the deep humility, devotion and service, Guru Angad Dev Ji appointed Guru Amardas Ji as his successor in 1552. Guru Ji Left for their Heavenly abode in 1574, in Goindwal Sahib.

Gaganjot Kaur
M.A. II English

Guru Angad Dev Ji's words for Guru Amardas Ji

When Guru Angad Dev Ji heard Amardas ji being called Nithaua, they addressed Guru Amardas Das ji as Purkha Ji and said, "He is not homeless". Infact Shri Guru Angad Dev Ji then Said: Purkha Ji,

You are the Shelter of the Shelter less.

You are the Help of the Helpless.

You are the Support of the support less.

You are the Honour of the Honourless.

You are the Anchor of the Anchorless

You are the Supreme Hope of the Hopeless

You are the Home of the Homeless.

You are the refuge of those without any Refuge.

Strength of those without any strength. You are the conferrer of all the Nine Treasures

You are the Bestower of bread to the world.

Gaganjot Kaur
M.A. II English

Raising the Vibrations

We live in a world that is over worked, over stressed, over stimulated, and just plain overwhelmed. This world is full of people with low vibrations who are impatient and get triggered quickly, especially when someone does or says something they don't like. They don't have the patience to understand another person's perspective. People with low vibrations cannot find good in anything. They don't know when to let things go and are always out to prove people wrong. They drain others with all their pessimism and negativity.

When someone expresses a different opinion, they ice them out entirely or only stick with what they know. They love any situation where they can flaunt their intelligence and their need to be right. Even though they are not so perfect themselves, they love pointing out the flaws of others and sometimes even suggest ways to overcome those flaws. They keep draining others around them due to their own low self-esteem and lack of confidence. Let us identify and see if we or someone around us has low vibrations and help them raise their vibrations. People with these traits are actually toxic. They indulge in all kinds of bad habits like lack of routine, multiple flings, trust issues, smoking, drinking and may be even gambling.

We need to work on our vibrations for our wellness and for our loved ones. Here are some simple ways with which we can raise our vibrations:

1. Gratitude: The frequency of gratitude is quite high on the scale of emotions. So, if you are ever feeling down or lonely or any other lower frequency emotion, you can always turn to gratitude.
2. Being in Nature: Whether you are taking a walk or enjoying a picnic in the park, nature is so good for our soul, body, and vibration. Take the time to smell the roses, notice the birds chirping, the wind across your face while doing something you enjoy.
3. Journaling: It is the best way to get in touch with your soul, in my opinion. It also helps you to 'unload' the heavy words and thoughts in your mind and put them on paper. This alone is a great way to raise your vibrations.
4. Higher Self: Any time we are in a receptive enough state to communicate with our higher self, our vibrations will be higher. PRAY: Prayer connects your energy to that of the Divine and gives a feeling of Oneness. Increase your vibrations and help this world to be a better place. Your low vibrations can make you and your loved ones sick. When you become aware that you are experiencing low vibrations start working on it.

Dr Savneet
Assistant Professor
Department of Psychology

Man

Every night, I conceal my dreams beneath the pillow,
gazing at them with open eyes, never letting tears flow.
Instead, I store them quietly within my chest,
for being a man isn't a task of jest.
My son desires a sports bike so grand,
my daughter wishes for a frock so fine,
my wife dreams of a necklace, latest in design,
birthdays, anniversaries, dinners so grand.
Silently, I turn up my shirt's frayed collar,
wear it with pride, even as life's weight makes me holler.
I wear a stern face, hiding inner disarray,
for being a man isn't an easy play.
House and mobile bills, children's school fees,
parents' medications, all responsibilities.
I carry them all, with no time to spare,
every morning, I mix the ashes of my dreams with my tears,
then I make a brick out of it, Step on it, and move to tomorrow.
So, my words don't reveal my pain, I often stay upset with everyone.
men don't feel pain, A real man never cries
I've grown up hearing this, who do I share my sorrows with?
That's why I stay silent. Being a man isn't that easy,
and that's why sometimes, I'm called stone-hearted.

Dr Anju Bala
Assistant Professor
Department of Fine Arts

Role of Women in Science

Every year on the 11th of February, we celebrate International Day of Women and Girls in Science (IDWGS), but 2025 is an auspicious year for science and technologies as it marks the exact completion of a decade of the global effort to promote gender equality and women's empowerment.

The letter “s” in the term ‘stereotype’ can be used as an acronym for ‘system’, the system that still continues to be a wall for all the women who enter the world of science; yet the history has proved again and again that - “If you educate a man you educate an individual, but if you educate a woman you educate a family.” For instance: Ada Lovelace – Founder of Scientific Computing; Grace Brewster Hopper- Computer scientist, Mathematician, and United States Navy Rear Admiral; Sophie Germain - Mathematician, Physicist, and Philosopher; Shakuntala Devi - Mathematician, Astrologer, and Writer who was known as the "Human Computer"; Marie Curie - Physicist and Chemist; Mileva Marić - Physicist and Mathematician; Irene Joliot-Curie – discovered artificially created radioactive atoms; Asima Chatterjee – first General President of the Indian Science Congress; and many more have proven themselves throughout the course of history.

While the men were only looking at a woman's outer appearance and judging their values through it, Hedy Lamarr, “the mother of Wi-Fi” shook the whole world by proving that what underlies one’s beauty can never be underestimated.

All these women were not born with the luxuries of equality that we have today, some of them were even compelled to use a male pseudonym to even put their theories forward; it is them who had laid out the road for us in STEM (Science, technology, engineering, and mathematics), and as a later generation of such strong women, it is our responsibility to uphold their legacy and follow their footsteps.

Akoijam Jesita
Student Editor
B.A. II

Mother

A mother is the most influential and important person in every individual's Life. A mother is someone who supports us unconditionally right from the beginning of our existence. A mother is the epitome of unconditional love. The title "Mother" is a very sacred one and anyone who bears this title always puts her child first and makes sacrifices for them.

A mother is someone who gives us life, nurture us with deep compassion, and loves us unconditionally. She is the one who brings life into this world, but motherhood isn't always defined by giving birth. Sometimes, a mother is someone who steps into that role with boundless love—someone who cares for a child, protects them from harm, and offers unwavering support. A mother, right from the beginning, acts as a guide, a teacher and a friend who always supports her child through the different phases of life. She is often the first teacher, shaping their earliest experiences with wisdom and love. The bond between a mother and a child is so special, unique and precious. Motherhood is a beautiful and special experience that transcends human boundaries– it can be seen even in animals. No matter where she is, who she is, or what form she takes, a mother's love remains selfless and pure.

A mother is the only being who can be compared with God. Sometimes her status might even be greater than God as she is the only one capable of bringing life to earth. Most of the time, the very first word a child often utters is "Ma". It is such a small and short word, yet its impact is just so great. We always utter it even when we have grown up when we are happy or sad or even in a moment where we feel a sense of accomplishment and in so many similar situations. As our mother was always present in the beginning of our life, we got so used to it that we utter her name at every important moment of our life.

A mother plays a profound role in shaping who we become as we grow. A part of our personality, our values, and our strength comes from her. With all the love, support and encouragement she provides to us throughout our life, it becomes our responsibility to give back in every way we can– though we know we can never truly repay her. So, the only thing left to say is that:

"A mother is the greatest being."

Wangkhiimayum Grija Devi
B.Com. II

Republic Day

Republic day is celebrated on 26th January every year in India. On this day in 1950, the Constitution of India came into effect and India became a democratic and republic nation. The constitution was compiled by Babasaheb Bhimrao Rao Ambedkar who is also known as the father of our constitution. Republic day is celebrated in India with great pride and honour. The president unfurls the National Flag at Kartavya Path and various cultural shows are organised in different parts of the country. A public holiday is observed annually to mark the day of pride, integrity and unity for all Indians.

Rajbir Kaur
B.Com. I

A Journey called Life

The journey ends for the better they say
for the future and the light
overshadowing the darkness
and maybe making the life bright
but what about things left behind
times being kind and unkind
for the lessons and the delight
the bonding, quarrels and the fights
indecisive to be grateful or upset
should've or not the people met
it's the heart that should feel right
all the days and of course the night

Antpreet Kaur
M.A. II English

An Ode to Two thousand Twenty Four

To
Two - thousand - twenty - four
The first day of the year was the worst.
I lost my phone and for days, I wept, alone for many days.
Living the unchallengeable cycle of life
As it moves between peace and strife.
After many more months, the sorrow struck again
I lost my brother,
who had an ailment which has no cure and that was cancer.
Things got ugly unbelievably quickly
The months were full of sorrow.
After many days,
A month arrived with pleasure, bearing happiness for me.
I met the person I had long waited for.
I was delighted to see the familiar face
Which I had missed for I don't know for how long
And I sense that days no longer seem to be as bitter as before

Disney
M.A. II English

The Heirloom

On a cold windy day in London, the year was 2001 and I was Cleaning a holiday home I had inherited from my great grandmother. Today was the day I got the paperwork done for this holiday home. It had been closed since 1950 and so, I was cleaning it. It was very dusty and filled with cobwebs but that was expected. Cleaners were tidying up the rest of the house so I went to the attic to retrieve my grandmother's old stuff. While I was sorting everything, I found an old antique looking jewellery box. It had a big blue diamond ring with a few letters in it. I got curious and opened it, and read the letters. To my great surprise, the letters dated back to 1745 and probably belonged to my fourth great grandmother. I read the letter, it described a big birthday ball for a 17 year old girl. The ball took place in this mansion. The letter described the ball as something lavish with many Duchesses, Dukes and politically powerful people. Everyone wore masks as it was a masquerade ball, everyone except my grandma 'Lenora'. She wrote that she hated such political gatherings because no one was actually interested in talking to her. They only did so because of her status. She was fed up so she tried drowning her night in some Merlot. When she was tipsy, she was approached by a Duke with a black face mask. He charmed her with his witty nature. At the end of the night, the Duke gave her a ring with a big blue diamond so that if they meet again he can recognize her. After sometime that same Duke came to her father to ask for her hand in marriage. Grandma was hypnotized by his love so she said yes without even thinking. After they got married they soon had two kids, one girl and one boy, but their happiness didn't last long as one day that Duke went away for some business and didn't come back for a week without sending any letter of his return. People started spreading rumours that he had abandoned his family, and grandma Lenora started to lose hope. Time kept on passing, and she waited and waited, and started becoming anxious and drowning her fears in her favorite Merlot. She got very weak and even after months there was no sign of his return. One day a relative of my grandma told her that he had remarried and had a new family with a woman who was the age of his daughter. She started going crazy and her alcoholism made her aggressive. She got so out of control that one day she drowned her own fifteen year old daughter in a bathtub thinking she was the other woman her husband had abandoned her for. After killing her daughter, she got sober and realised what she had done and filled with grief, she jumped from the top of the mansion and committed suicide. In the evening, when her son came back and saw what had happened, he went to the neighbours and told them about this horrible tragedy. He was so heartbroken that he closed the mansion and went to live away as he felt suffocated living in a home that broke his family.

After reading all these letters, I was overwhelmed with emotions and that is when I realised that this blue diamond ring was the one the Duke 'John' had given to my grandma 'Lenora'. I quickly took the ring off because it was the object that started the downfall of Lenora's life. Even if this ring caused a lot of suffering it was the only thing left of my grandma so I still kept it as 'the heirloom', a remembrance of her love.

Prabhjot Kaur
BA II

PCOS

PCOS or Polycystic Ovarian Syndrome is a common disorder affecting women during their child bearing days (menstruating women). Main cause behind PCOS is hormonal imbalance (excess production of Androgen 'male hormone'). It can cause diabetes, insulin resistance, severe acne, obesity, etc. Many women might have it but don't know about it or are not even diagnosed. Its main sign can be unbearable and irregular periods. It can be genetic or could be due to higher levels of inflammation in the body of women with PCOS. Side effects include: heart diseases, sleep apnea, depression, metabolic problems, etc. It can be diagnosed through blood tests, ultrasound exams and pelvic exams. It can highly decrease the chances for a woman to get pregnant. According to health experts, weight loss and reducing sugar consumption can help a lot. It is a condition that can only be reversed by making lifestyle changes. Light exercises, yoga, walking after meals, and low intensity weighted workouts are some recommended physical activities. Taking a high whole grain, wheat free low carb diet with increased fruits and vegetables and reduced sugar is highly advised by medical professionals. Patients can increase protein by taking vegetables such as cottage cheese, lentils, curd, seeds, nuts, etc. Having a high protein breakfast in the morning ensures blood sugar stability throughout the day. Consuming less than 30 grams of added sugar is suggested for women with PCOS.

Prabhjot Kaur
BA II

Nature

She is a journey itself with a magical step. She is so beautiful and beyond your imagination. Nature, yes, nature which is so beautiful and gorgeous with an evergreen heart, with deep soul and wild blue sea. She is beyond your imagination. Now the question arises here: what is nature exactly? Nature is a surrounding full of beautiful and mysterious plants, animals and other things in the world that are not made by humans and all phenomena in which humans are not included. Nature is just like our mother's belly in which she has different living species around her and she cares and loves them pricelessly. Nature can also be called as an interaction between the physical world and the life within it animals, plants and we humans. Now how important nature should be for us? Nature not only satisfies our basic or our daily needs but it takes care of all of us. It is an important and integral part of mankind. It is the greatest blessing for humans and other living things. The relation between man and nature is just like a mother and child. A mother takes care of the child, protects him, loves him and gives him all the blessings. This is how important nature is for us.

Now just imagine you and nature and the heartwarming songs. Nature will relax you in such a way that you would never forget to spend time with her. Just imagine sitting at the top of the mountains with cold and breezy air flowing and warm sunlight touching your body. You are capturing the beauty of nature in your soul and then

both souls get connected. Nature is magical and blows your mind and soul.

At last, just ask a question from yourself that can you live without your mother and obviously the answer would be no. I am sure. Yes you can't survive without your mother nature. She is a blessing for us that is given by God. So take care of her in such a way that she is my loving mother and I am her special child. She always gives you more than you want and deserve.

Saloni
B.Com. III

Bravery

A flame in the heart, an ocean in the eyes,
Fighting for oneself is brave.
Not bending down to fear, smiling through difficulties,
That is what brings the support of victory.

There is a new test at every step,
A hidden storm on every path.
But never lose courage, fight through difficulties,
That is the mark of bravery.

One who turns away from fear loses,
The one who keeps fighting wins.
A smile in every sorrow, courage in every challenge,
That is the greatest quality of bravery.

So let us awaken the flame of bravery in ourself,
Erase fear, increase our courage.
Let us move forward with every step,
That is the true measure of bravery.

Shaista
B.Com. I

Thoughts on childhood

Childhood was a happy place,
with smiles and games and every race.
We ran around and climbed up trees,
and laughed out loud in every breeze.
The world felt big, so bright and new,
a puddle looked like ocean blue.
We made up stories, played pretend,
and wished those days would never end.
No worries then, no need to rush,
just chalk and swings and quiet hush.
Though childhood days don't last for long,
They stay inside us, soft and strong.

Bhawna Rawat
B.Com. III

Whispers of the Earth

The forest wakes in soft morning light,
its leaves still shining from the rain.
The river flows, both calm and bright,
a path of joy, and sometimes pain.
The sky is painted red and blue,
the wind says things we cannot see.
It gently shows us what is true—
that we are part of Earth's great story.

Harmanpreet Kaur
B.Com. III

Winners of Creative Writing Competition: Letter to Mahatma Gandhi Contest organised by NCC Naval Wing and PG Department of English on October 01, 2024.

Respected Bapu,

I hope this letter finds you well in the eternal peace you so truly deserve. As I write, I am filled with both admiration for your vision and concern for the state of our nation and the world. Much has changed since you led the movement for freedom, but many of the issues you fought against persist, albeit in different forms.

In India, your dream of a self-reliant, inclusive society is still a work in progress. While we have made strides in economic growth and technological advancements, the gap between the rich and poor countries has widened, inequality in wealth, education, and opportunity is a stark reality for millions of people. Corruption remains a cancer in the political system, and the sense of public service you so valued has been overshadowed by self-interest.

Communalism and religious intolerance, which you warned against, have resurfaced in troubling ways. The ideals of nonviolence and peace that you cherished seem distant, by hate speech and violence become more common in political discourse.

The harmonious coexistence of diverse communities is under strain, and the principles of truth and justice that you lived by are often compromised. Globally, the challenges are even greater. Climate change threatens the very existence of humanity and while nations focus on economic growth, the cost to the environment is often ignored. Your emphasis on simplicity and sustainable living is more relevant today than ever before.

Bapu, your teachings remain a beacon of hope. We must strive harder to live by your ideals of truth, non-violence and unity in diversity. Only then can we truly honor your legacy and build the nation and world you dreamed of.

With respect and gratitude,

Sonali Sood
M.A. II English

Dear Mahatma Gandhi Ji

I hope this letter finds you in eternal peace.

It is my honor and privilege to be born into such a spiritual, strong and culturally rich nation, whose soil is blessed by the presence of tremendous souls like you.

Since independence, our scientists have faced many roadblocks, but their toils and tribulation were worth it when they took the world by storm with their trailblazing space missions. Chandrayaan 3, Aditya 1-1, and Gaganyaan are exemplary of their remarkable achievements.

When I reflect on how far we have come from Lunar explorations to our ambitious plans for human spaceflight, I feel an overwhelming sense of pride. But I also ask myself, would you be satisfied with just these scientific milestones, or would you urge us to go further, spiritually and morally?

Rectitude, Non-violence, and veracity are the principles you disseminated within and outside the country. I am proud to say we are walking in your footsteps, not by offering mere lip service but by actively effectuating these principles in our daily lives. From the Sri Lankan Civil War to the Russia-Ukraine conflict, India has consistently promoted peace, diplomacy, democracy and dialogue, thereby achieving practical Idealism.

I often wonder how your heart would ache witnessing today's youth turning away from spirituality, your guiding light. As they increasingly embrace western culture, they see spirituality as merely for the elderly, leading to deeper depression, mental health struggles and destructive addictions.

I hope, Gandhiji, we can successfully guide the youth back to inner peace, inspiring them to look within, just as you once did. While many are increasingly drawn to materialism, I truly believe that, with love and wisdom, they can reconnect with the deep spiritual foundation upon which our nation was built.

Yours Sincerely,

Blessy Chawla
M.A. II Economics

Dear Bapu,

I hope this message reaches you in spirit. As I reflect on the current state of our nation, I am reminded of your profound commitment to truth and justice. Today, we face deep social and economic divides as well as a growing sense of disillusionment among our youth. I feel compelled to share my thoughts with you. Today our country stands at a crossroad. Inequality, Communal tensions and a disconnection from our foundational values of nonviolence and truth are evident. Many citizens are struggling to find their voice amid political polarization and it often feels like your teachings of Satyagraha are fading into the background.

However, there is also a sign of hope. Grassroot movements inspired by your ideals are emerging across the nation, advocating for justice, equality and stewardship. These efforts remind us that the spirit of resilience and compassion you championed is alive in many hearts.

Your philosophy of nonviolence remains crucial today, guiding those who resist oppression and strive for a better future. As we confront issues like corruption and environmental degradation, I am reminded of your belief in personal responsibility and ethical leadership.

As we navigate these challenges, your vision of a united peaceful nation serves as a guiding light. I hope we can collectively revive principles of non-violence that you so passionately embodied.

Thank you for your enduring legacy-which continues to inspire countless individuals. We must strive to honour it in our actions today.

With Love and Respect,

Mehak
B.C.A. III

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਗ

ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ

ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਾਰਜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਚਾਰਨਾ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਉਦੋਂ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਹਿਤ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ, ਵਿਚਾਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ’ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਤ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਤੇ ਸਾਡਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਜਰੀਏ ਪਾਠਕ ਤੱਕ ਚਾਨਣ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਉਸ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ‘ਗਿਆਨ ਮਾਣਿਕ’ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਝ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਆਰ ਵੇਖਣ, ਪਰਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਸੂਝ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਰੂਪਕ ਪੱਖੋਂ ਸਾਦ-ਮੁਰਾਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਅੰਕ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਫੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਛਪ ਸਕੀਆਂ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਸ ਹੈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤਕ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵੱਲ ਵਧਣਗੇ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ’ਤੇ ਛਾਪੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਵੇਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵੱਲ ਅਹੁਲਣਗੇ।

ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਮੀਨ ਕੌਰ
ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰਵਾਇਤੀ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸੰਗਮ ਵੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਜਿਵੇਂ ਕਲਾ, ਸੰਗੀਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਵਿੱਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ। ਨਵੀਨਤਾ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਸਾਹਿਤ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿਤਰਦੀ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਰਸਾਲਾ "ਗਿਆਨ ਮਾਣਿਕ" ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਸੂਹਜ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੀ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਸਾਥੀਓ! ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੈਕਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਿਬ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ, ਤਜਰਬੇ, ਵਿਚਾਰ, ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਣ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਲੇਖ ਆਦਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਹਨ। ਹਰ ਰਚਨਾ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੱਚਾਈ, ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਰਚਨਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਜ਼ਰੂਰ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣੋਗੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਤੱਕ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚੋਗੇ। ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਪਾਠਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਕਲਮਕਾਰ ਬਣ ਸਕਣ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਸ਼ੁਭਇਛਾਵਾਂ।

ਗਗਨਜੋਤ ਕੌਰ
(ਐਮ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ)

ਉਹ ਸੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੁਤਿਆ ਸੁਣਿਆ ਸੁਨੇਹਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ
ਬੋਲੇ ਗੁਰੂ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਕੀ
ਚਲਪਈਐ ਚਲੀਏ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ
ਉਮਰ ਹੋਈ ਚੁਹੱਤਰ (74)
ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੀਤਾ ਨਿਹਾਲ
ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਗੋਇੰਦਵਾਲ
ਉਹ ਸੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਾ ਪਾਤ ਉਹ ਸਭ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦੇ।
ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵੀ ਝੁੱਕਦੇ ਜਿੱਥੇ ਜਾਕੇ
ਚੁਰਾਸੀ (84) ਪੌੜੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕੱਟ ਦੇ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ
ਉਹ ਸੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਹੋਏ ਨਿਹਾਲ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਗ
ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਾਣੇ ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ
ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਹੋ ਜਾਏ ਰੌਸ਼ਨ
ਉਹ ਸੀ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਦਇਆ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ
ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਕਾਮਰਸ

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ'

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਾਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਸਾਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ, ਸੁਹਿਰਦ ਤੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ 5 ਮਈ 1479 ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਤੇਜ ਭਾਨ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਪਿੰਡ ਬਾਸਰਕੇ ਗਿੱਲਾਂ, ਛੇਹਰਟਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 1 ਸਤੰਬਰ 1574 ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਏ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੀਬੀ ਮਨਸਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਖੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰੀਆਂ ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਅਤੇ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਗਾਤਾਰ ਵੀਹ ਸਾਲ 1541 ਤੱਕ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੇਲ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ; ਜਲ ਦੀ ਗਾਗਰ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਬਣ ਗਿਆ।

ਆਪ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਤੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾਇਆ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਵੱਲ ਆਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਵੀ ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਚ-ਨੀਚ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ।

ਅੰਜ਼ਲੀ
ਬੀ.ਏ.ਭਾਗ-ਤੀਸਰਾ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਖੇਡ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਇੱਕ ਖੇਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਖੇਡ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਖੇਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖੇਡ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਹਰ ਇੱਕ ਪਲ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਵੇਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਪਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ ਹਾਰ ਪੱਲੇ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਵੇਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਇੱਕ ਗਲਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰੁਖ ਮੋੜ ਜਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿਸੇ ਖੇਡ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਗਨਜੋਤ ਕੌਰ
ਐਮ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ'

ਜਨਮ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ:-

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 5 ਮਈ 1479 ਈ. ਨੂੰ ਵਿਲਾਇਤ ਸਰਾਈ ਅਮਰੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 73ਵਾਂ ਵਿਆਂਕ ਬਚਪਨ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਇਆ ਅਤੇ 1552 ਵਿੱਚ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤੇਜ ਭਾਨ ਭੱਲਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤੀ ਰਵਾਇਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ:-

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਆਪਣੀ ਭਾਬੀ, ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 12 ਸਾਲ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 1552 ਈ. ਵਿੱਚ, 73 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਵੱਜੋਂ ਗੱਦੀ ਸੌਂਪੀ।

ਯੋਗਦਾਨ:- ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਪਰਚਾਰ

ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ:-

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ 22 ਮੰਜੀਆਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖ ਉਪਦੇਸ਼ਕ (ਮੰਜੀਧਾਰ) ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਨ-ਜਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸੁਚੱਜੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋਣ ਲੱਗੀ।

ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ:-

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਣਾਇਆ ਕਿ "ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ, ਫਿਰ ਦਰਸ਼ਨ" ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰੇ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਰਵ ਸੰਝੀਵਾਲਾ (ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ) ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਉਤਾਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ, ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਾਖ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ:-

(1) ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ - ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਤੀਆਂ (ਵਿਧਵਾਵਾਂ) ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

(2) ਬਾਲ-ਵਿਆਹ ਵਿਰੋਧ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

(3) ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਸ਼ਰਮ ਅਤੇ ਪਿਆਉ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਸ਼ਰਮ, ਪਿਆਉ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਸਕੇ।

(4) ਵਿਧਵਾ ਮੁੜ ਵਿਆਹ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੀ।

(5) ਨਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਬਣਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਲਈ ਵੀ "ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਮੰਜੀਆਂ" ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਸਕਣ।

ਨਤੀਜਾ- ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ, ਨਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜਿੰਦਾ ਹਨ। ਗੋਇੰਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਇਹ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਵੱਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ:-

(1) **ਬਾਉਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ-**

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 84 ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਬਾਉਲੀ (ਖੂਹ) ਖੁਦਵਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਉਲੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸ਼ਰਧਾਲੂ 84 ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ 84 ਪਉੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(2) **ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੇਂਦਰ-**

ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ।

(3) **ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ-**

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਲੰਗਰ ਛਕੇ।

ਨਤੀਜਾ-ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਇਹ ਥਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਕੇਂਦਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਹਰ ਸਾਲ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਯੋਗਦਾਨ:-

(1) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 907 ਸ਼ਬਦ- ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 907 ਸ਼ਬਦਾਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ।

(2) ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ- 40 ਪਉੜੀਆਂ ਵਾਲਾ 'ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾਉਣਾ

01 ਸਤੰਬਰ 1574 ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਵੱਜੋਂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਚੌਥਾ ਗੁਰੂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਤੀਜਾ

'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ'

ਗੱਦੀ ਸਾਂਭਣ ਕਹਿਣ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ,
ਕਰੋ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਪੱਕੀ।
ਜਿਹੜੇ ਕਰਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਊਚ-ਨੀਚ 'ਚ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਗਦਾ ਜਾਤ ਕੱਚੀ।
ਹਮੇਸ਼ਾ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਰੱਖੋ,
ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਚੱਖੋ।
ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਖਾਤਿਰ,
ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਸਾਇਆ ਲੱਗਦਾ।
ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੇ,
ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਬਣਾਇਆ ਲੱਗਦਾ।
ਰਸਮ ਸਤੀ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਲਦੀ ਆਈ,
ਉਹਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ।
ਮੰਜੀ ਪ੍ਰਥਾ ਰੱਖ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਖਾਤਿਰ ਕੌਮ ਬਣਾਈ।
ਕਰ ਕੱਠਾ ਇੱਕ ਥਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ
ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕੀਤਾ।
ਬੰਨ ਕੇ ਇੱਕੋ ਕੌਮ 'ਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸਾਡਾ ਸਾਂਝਾ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।
ਦੇਕੇ 17 ਰਾਗਾਂ 'ਚ ਬਾਣੀ,
ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ।
ਸੌਂਪ ਗੱਦੀ 'ਰਾਮਦਾਸ' ਜੀ ਨੂੰ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੇਵਾ 'ਚ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਮੋਨਿਕਾ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆ ਜਾ ਸੰਗਤ ਪਈ ਪੁਕਾਰਦੀ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆ ਜਾ ਸੰਗਤ ਪਈ ਪੁਕਾਰਦੀ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਾਬੀ ਓ ਦਾਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

ਜ਼ੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਦੁੱਖ ਨਿਵਾਰਿਆ
ਤੂੰ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ ਐਸਾ ਡੁੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਿਆ
ਤੂੰ ਆਕੜ ਭੰਨੀ ਦਾਤਾ ਬਾਬਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਾਬੀ ਓ ਦਾਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾ ਲਾ ਕੇ ਡਿਗਦਾ ਅਟਕਾ ਲਿਆ
ਵਲੀਆਂ ਦੇ ਵਲ ਛਲ ਕੱਢ ਕੇ ਤੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾ ਲਿਆ
ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਹਰ ਬਾਤ ਵਿਚਾਰ ਦੀ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਾਬੀ ਓ ਦਾਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

ਔਹ ਪੰਜਾ ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨੇ
ਤੇਰੀ ਦੀਦ ਦੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਬਾਬਾ ਅੱਖੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨੇ
'ਯਮਲੇ ਜੱਟ' ਦੀ ਤੂੰਬੀ ਤੈਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰਦੀ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਾਬੀ ਓ ਦਾਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆ ਜਾ
ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੀਦ ਦਿਖਾ ਸੰਗਤ ਪਈ ਪੁਕਾਰਦੀ
ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਚਾਬੀ ਓ ਦਾਤਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ

•

ਸਿਰਮਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਸੀ.ਏ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ

ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਣੀ, ਬੋਲੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ
ਏਹ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਸਾਡੀ, ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਖਾਨ ਸਾਡੀ,
ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣੀ, ਬੋਲੀ ਹੈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਡੀ।

ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ

ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੀ ਉਪਰੋਕਿਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵਿਤਾ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ 'ਚੋਂ ਵਿਸਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਵਿਤਾ ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਨੀਰਾਮ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਨ ਕਿਤੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੂਕ ਉੱਠੀ "ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ ਪਜੰਾਬੀ ਸਾਡੀ।" ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਛੜੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ ਕਹਿਣ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਬਉੱਚ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਜਨਮੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਖੇੜਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਹਿੰਦੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਉਰਦੂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲਿਪੀਆਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਈਆਂ। ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪਛਾਣ ਨੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਪਣਾ ਲਈ ਪਰ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਵਧੇ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਮਲ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠਤਾ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵੱਜੋਂ ਨਾ ਬੱਚੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਰੁਖੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰਾਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕ ਹੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਉਠਦੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭੁਲੇਖੇ ਸਿਰਜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲੋਕ-ਮਨ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਜੇਕਰ ਕਿਧਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। 'ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਏ' ਕਾਰਨ ਗ਼ਲਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਰੰਗਤ ਫੜੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ, ਵਰਤਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਸਮੀਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਣਨਾ। ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨਾ?

ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਅਰਥ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ, ਸਮਾਜ, ਧਰਮ, ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਸੋ ਵਿੱਦਿਆ ਯਾ ਵਿਮੁਕਤਯੇ' ਅਰਥਾਤ ਵਿੱਦਿਆ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, "ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖਮਈ ਹੈ। ਜੀਵਨ 'ਚ ਜੇ ਸਹੀ ਮਾਅਨੇ 'ਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖਦਾਇਕ, ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਬਣਿਆ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਅਲਾਭਯਾਸੇ ਵਿਸ਼ੰ ਵਿੱਦਿਆ ਅਰਥਾਤ ਬਿਨਾਂ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਵਿੱਦਿਆ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੇਦਾਂ 'ਚ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਤੇ ਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ, ਦੋਵੇਂ ਵਿੱਦਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਾਣਕਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਦਿਆ ਨਾਲ ਪੂਰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜੀਵਨ ਵਿੱਦਿਆ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਭੌਤਿਕ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗ਼ੈਰ-ਭੌਤਿਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿੱਖਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਢਾਪੇ ਤੱਕ ਇਨਸਾਨ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖਣਾ ਉਸ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ, ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੇ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਤੇ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਜਾਣੋ ਕੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ

ਇਸ ਨਾਲ ਭੌਤਿਕ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸੁਖਦਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗ਼ੈਰ-ਭੌਤਿਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੇ ਉਪਯੋਗੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਸਿੱਖਣੀ ਹੀ ਪਵੇਗੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਢਾਪੇ ਤੱਕ ਇਨਸਾਨ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤ, ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਖਣਾ ਉਸ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ, ਉਤਸੁਕਤਾ, ਸੰਕਲਪ ਤੇ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਈਨਾਂ

- ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਚਾਲਕ ਹੈ।

- ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ, ਸਮੱਸਿਆ, ਗੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਚਿੰਤਕ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨ ਹੈ।
- ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਗਿਆਨ, ਹੁਨਰ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਰਫ਼ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਸਮੇਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੋਚਣ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੁਣ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਾਰਜਬਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ, ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨੇਹਾ ਗੁਪਤਾ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਆਉ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਯਾਦ ਕਰੀਏ

ਚੇਤ ਮਹੀਨਾ ਚੜਦਾ ਹੈ, ਕਣਕੀਂ ਸੋਨਾ ਮੜ੍ਹਦਾ ਹੈ
ਵਿਸਾਖ ਵਿਸਾਖੀ ਨਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਦਾਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਜੇਠ ਮਹੀਨਾ ਲੂਆਂ ਦਾ, ਪਾਣੀ ਸੁੱਕਦਾ ਖੂਹਾਂ ਦਾ
ਹਾੜ ਮਹੀਨਾ ਤਪਦਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ
ਸਾਵਣ ਬੱਦਲ ਵੱਸਦੇ ਨੇ, ਅੰਬ ਜਮੋਏ ਰਸਦੇ ਨੇ
ਭਾਦੋਂ ਧੁੱਪਾਂ ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ, ਝੜੀਆਂ ਕਈ-ਕਈ ਪਹਿਰ ਦੀਆਂ
ਅੱਸੂ ਮਾਹ ਨਿਰਾਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਗਰਮੀਂ ਨਾ ਪਾਲਾ ਹੈ
ਕੱਤਕ ਵੰਡੇ ਚਾਨਣੀਆਂ, ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿ ਮਾਨਣੀਆਂ
ਮੱਘਰ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਕੋਟ ਸਵੈਟਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਪੋਹ ਵਿੱਚ ਪਾਲਾ ਖੇਸੀ ਦਾ, ਧੂਣੀਆਂ ਲਾ-ਲਾ ਸੇਕੀ ਦਾ
ਮਾਘ ਨਜਾਰੇ ਧੁੱਪਾਂ ਦੇ, ਪੱਤੇ ਝੜਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ
ਫੱਗਣ ਫੁੱਲ ਖਿੜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਗਗਨਜੋਤ ਕੌਰ
ਐਮ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਬਦਲਣਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਨੰ

ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਫੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ, ਤੰਬਾਕੂ ਬੀੜੀ ਤੇ ਜਰਦਾ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ? ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਅੱਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੱਲ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਅੱਜ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚੀਏ। ਆਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਵੱਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਕੋਈ ਇੱਕ ਜਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਇਸ ਦਾ ਹਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਏਕਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਬਲ। ਚੱਲੋ ਰਲਮਿਲ ਕੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੰਵਾਰੀਏ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰੀਏ।

ਹਰ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁਦ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਉਹ ਹੀ ਸਿੱਖਦੇ ਨੇ ਜੋ ਕਰਦੇ ਨੇ ਵੱਡੇ। ਇਕੱਲਾਪਨ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਈਏ। ਆਉ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਰੱਜ ਕੇ ਕਹੀਏ।

ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ,
ਗਗਨ ਕਹੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ।

ਗਗਨਜੋਤ ਕੌਰ
ਐਮ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਫੈਲਾਅ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜੋਸ਼-ਖਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਮੱਧਮ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੀਮਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਚੱਲਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦਾ ਪੱਧਰ ਸੰਗਠਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਿਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀਓ ਜਾਗੋ, ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ

ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈਰੋਇਨ ਅਤੇ ਹੈਰੋਇਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਕੁਝ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਦੇ 'ਚਿੱਟੇ' ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਨਸ਼ਈ ਦਾ ਸਰੀਰ ਇਸ 'ਤੇ ਏਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨਸ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਸਹਿ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਲੱਛਣ (ਮਜਵੀਦਗ੍ਮ੍; ਤਖਠਬਵਰਠਤ) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਅਜਿਹੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਛਣਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾ ਸਕੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਈ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ/ ਹੈਰੋਇਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਇਹ ਦਲੀਲ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ/ ਹੈਰੋਇਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਦਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇ, ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ੇ ਵੱਲ ਪਰਤਣ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚਿੱਟਾ/ ਹੈਰੋਇਨ ਅਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਲਾਚਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਨਸ਼ੇ ਵੱਲ ਪਰਤਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਟੇ/ ਹੈਰੋਇਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛਡਾਉਣ ਲਈ ਨਸ਼ਾ ਛੁਡਾਊ ਕਲੀਨਿਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਾਰ, ਕਰੇ ਐਸਾ ਵਾਰ,
ਉਜਾੜ ਦਿੰਦਾ, ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ।

ਇਸ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟੇ/ ਹੈਰੋਇਨ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਕੇ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈਰੋਇਨ ਦਾ 8 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਤਸਕਰੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਲਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਾਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ/ ਹੈਰੋਇਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਸ਼ੇੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ, ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਉਸ ਪੁੱਛਗਿਛ ’ਚੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਪੁਲਿਸ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਬਣੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਟੇ ਕਦਮ ਆਦਿ ਸਭ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੜਚੋਲ (ਵ਼ਕਡਜਕਮ) ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਮੁਹਿਮ ਹੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ’ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਆਉ ਮਿਲ ਕੇ ਅਭਿਆਨ ਚਲਾਈਏ
ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਈਏ।
ਨਸ਼ਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਨੀ ਦੇਣਾ
ਨਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬ ’ਚ ਰਹਿਣ ਨੀ ਦੇਣਾ।

ਸ਼ਗੁਨ
ਬੀ.ਕੌਮ ਭਾਗ ਪਹਿਲਾ

ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪਾਣੀ ਵਰਗੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ,
ਹੱਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਲੰਘ ਜਾਵੇ, ਰੋਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੀ।
ਕਦੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ, ਕਦੇ ਗਮਾਂ ਦੇ, ਰੰਗ ਬਦਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਏ,
ਕਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਧੁੱਪ ਲੱਗੇ, ਕਦੇ ਛਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ।
ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ ਕਿਸੇ ਲਈ, ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਜਾਣ,
ਮਾਣ ਨਾ ਕਰ ਦੌਲਤ ’ਤੇ, ਨੇਕੀ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ।
ਇਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪਲਾਂ ਦੀ ਆ ਗੱਲ,
ਹੱਸ ਕੇ ਜੀ ਲੈ, ਕਰ ਨਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵੇ ਦੀ ਗੱਲ।

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਨਸ਼ਾ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਪ

ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਐਸਾ ਜਾਲ ਪਿਆ,
ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਖਰਾਬ ਰਿਹਾ।
ਜਿਹੜੇ ਨਸ਼ੇ ਮੁਕਤੀ ਕੇਂਦਰ ਖੋਲਦੇ ਨੇ,
ਉਹੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ’ਚ ਤੋਲਦੇ ਨੇ।

ਪਹਿਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਰਿਹਾ,
ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਹੁਣ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਜਿਹਾ।
ਪੁੱਤ ਨਾ ਰਿਹਾ ਪਿਓ ਮਾਂ ਦਾ,
ਜੋ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਮੋਹ ਪਾਲ ਦਾ।

ਮਾਪਿਆਂ ਦਿਆਂ ਕਬਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ,
ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੱਭਰੂ ਦੀਆਂ,
ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਜਵਾਨੀਆਂ ਰੋਲਤੀਆਂ।
ਹੋਸ਼ ਨਾ ਆਪਣੀ ਧੀ ਭੈਣ ਦੀ,
ਨਸ਼ੇ ’ਚ ਆਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਮਾਰ ਤੀ।

ਕੁੜੀਆਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਨਾ ਲੈਣ ਸਾਹ,
ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਰਾਹ।
ਦੁਨੀਆ ਤੁਰ ਪਈ ਰਾਹਾਂ ਕੱਚੀਆਂ ’ਤੇ,
ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਏ ਬੱਚੀਆਂ ’ਤੇ।
ਲੱਗ ਗੀ ਨਜ਼ਰ ਰਾਵੀ ਤੇ ਚਨਾਬ ਨੂੰ,
ਕਿਹਦੇ ਸਿਰ ’ਤੇ ਛੱਡੀਏ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ।

ਮੋਨਿਕਾ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਸ਼ਾ

ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਸਾਰਾ ਫਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ,
ਬਸ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਲੰਗ ਵਾਲਾ ਟਿੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ,
ਰੁਲ ਗਈ ਜਵਾਨੀ ਦੁੱਧ ਮੱਖਣਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲੀ,
ਰੰਗ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲਾ ਚੋਖਾ ਸਾਰਾ ਚਿੱਟਾ ਲੈ ਗਿਆ,
ਹਨੇਰੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਰਕੇ ਅਟੈਕ ਬੈਠ ਗਈ,
ਜੇਬਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਚ ਨਾਗਣੀ ਬਲੈਕ ਬੈਠ ਗਈ,
ਦੱਸੋ ਕਿੱਥੋਂ ਵਧੂ ਫੁੱਲੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਏਹ ਬੂਟਾ?
ਜਿਹਦੀ ਜੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸਮੈਕ ਬੈਠ ਗਈ,
ਸਿਗਰਟ, ਬੀੜੀ, ਜਰਦਾ, ਦਾਰੂ,
ਬਣੇ ਨਸ਼ੇੜੀ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਾਰੂ,
ਭੁੱਕੀ, ਡੋਡੇ, ਖਾਣ ਅਫ਼ੀਮਾਂ,
ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਸ਼ਰੇਆਮ ਵਿਕਦਾ,
ਬਿਨਾਂ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਗੱਭਰੂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੋਈ ਟਿਕਦਾ,
ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਭੀੜ ਨਿੱਤ ਠੇਕਿਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ,
ਕੋਈ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਦਿਖਦਾ,
ਕਿਉਂ ਵਧੀਕੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪਚਾਪ ਅਸੀਂ ਸਹੀਏ?
ਕਿਉਂ ਵਿਰਾਸਤਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਿੱਤ ਬਲੀਆਂ 'ਚ ਦਈਏ?
ਨਵਾਂ ਕਰਕੇ ਆਗਾਜ਼, ਅਸੀਂ ਚੁੱਕਾਂਗੇ ਆਵਾਜ਼,
ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲਾ ਬੀੜੀ ਅਸੀਂ ਲਈਏ।

ਮੋਨਿਕਾ
ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾ

ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਨੇ ਮਹਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਆਮ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਨਸ਼ਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੱਧਣ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਮਿਲਣ, ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਰੀ। ਜਦਕਿ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਬੁਰੀਆਂ ਆਦਤਾਂ-ਚੋਰੀ ਅਤੇ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਅਪਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿਰਾਗ ਬੁਝਾ ਦਿੱਤੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਠੰਢੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭੰਗ, ਅਫੀਮ, ਭੁੱਕੀ, ਤੰਬਾਕੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਪੌਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਰਾਜਕਾਲ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਾਮੁਰਾਦ ਪੌਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਸੀ, ਤੁਜ਼ਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਰਨਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਓਂਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬਹੁਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ ਮੁਖਿ ਬੀੜੀਆ ਲਾਈਆ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨਾ ਚੇਤਿਓ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਈਆ॥ (ਅੰਗ ੭੨੬)

ਸੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਵੀ ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਖੇਤ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਪਾਉਣੋਂ ਅਟਕ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਅੱਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅੜੀਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੇਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਨਸ਼ਾ ਰਹਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ ਹਾਂ?

ਪੁਰਾਣੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੁਣ ਨਵੇਕਲੇ, ਘਾਤਕ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਨਸ਼ੇ ਚਰਸ, ਸਮੈਕ, ਹੈਰੋਇਨ, ਮੈਡੀਕਲ ਨਸ਼ੇ-ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਕੈਪਸੂਲ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 16 ਕਰੋੜ ਭਾਵ 14.6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ, ਜਿਹੜੇ 10 ਤੋਂ 75 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚਕਾਰ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 5.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਲੋਕ ਸ਼ਰਾਬ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਲਗਭਗ 3.1 ਕਰੋੜ ਵਿਅਕਤੀ ਅਫੀਮ-ਗਾਂਜਾ ਦੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਹਨ ਅਤੇ 72 ਲੱਖ ਲੋਕ ਭੰਗ ਵਰਗੇ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪੀੜ੍ਹਤ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 1.08 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤਕਰੀਬਨ 1.18 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਗੈਰ-ਮੈਡੀਕਲ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਸਚਮੁੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸੁਨਹਿਰਾ ਭਵਿੱਖ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਧੱਸਦੇ ਹੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਸ਼ਾਖੋਰੀ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਆਦਤ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ, ਪਰਿਵਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨਸ਼ੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਲ਼-ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕੇਵਲ ਆਪਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ:

ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀ ਪਤਿ ਕਮਲੀ॥
ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ॥
ਅੰਗ-੩੯੯, ਮਹਲਾ ੫

ਭਾਵ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤਿ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਮਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ, ਬੜੀ ਅਫਸੋਸਜਨਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਪੰਜਾਬ' ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਗਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਰਿਆ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਡੁੱਬੋ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇਖ ਕੇ, ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਿਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ:

ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਦਰਿਆ ਇੱਥੇ, ਰੱਬ ਵਾਲੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਭਾਰੀਆਂ ਨੇ॥

ਇਹ ਸਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੇ ਰਾਖਿਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਜੜਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ ਫਸੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਨ ਪੱਕਾ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਾ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸੋਚ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਵੀ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰੋ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨਹੀ। ਆਓ! ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਿਮਾਰ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੀੜਿਤ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਲਾਜ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਈਏ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ।

ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡਣ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ:

ਨਸ਼ੇ ਛੱਡਣ ਲਈ ਵਿਅਕਤੀ ਨਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ-ਰੁਝਾਨ ਲੱਭੇ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਲਗਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਉੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਦਾ ਬੇਹਤਰੀਨ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੰਗੇ ਵਿਹਾਰ, ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤੇ ਉੱਤਮ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਭਰਪੂਰ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ 'ਮਨੁਖ ਦੇਹੁ' ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਰਿ ਮੰਦਿਰ ਕਹਿ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੀ, ਹਰਿ ਦਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ "ਗਿਆਨ ਰਤਨ" ਭਾਵ "ਆਤਮਿਕ ਸੂਝ" ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣੀ ਹੈ।

"ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਗਿਆਨਿ ਰਤਨਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ॥
ਅੰਗ ੧੩੪੬ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਨਾਲ ਜਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਲੋਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜਰੂਰ ਕਰਾਂਗੀ:

ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ ॥
ਤਾਂ, ਤਨਿ ਉਠਿ ਖਲੋਏ ਰੋਗ ॥ (ਮ: ੧/ਅੰਗ ੧੨੫੬)

ਭਾਵ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਰਸ ਮਾਨਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਸਹਿ-ਪਾਠੀਆਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਚੰਗੇ ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹਿਦਾ ਹੈ।ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੂਰਤੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣੇ ਪੈਣਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ।

ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਕਾਮ

ਮੇਰਾ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਨ: ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰੂ ਅਸਰ

ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਸਾ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਰਸਾ ਜਿੰਨਾ ਪੁਰਾਣਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮੀਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਾਸਤ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਵੇਂ ਵੇਦ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਰਮਾਇਣ, ਗੀਤਾ, ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੂਲਵਾਨ ਸਰੋਤ ਹਨ। ਇੰਨਾ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਜਿਹੇ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜੋ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਪੀੜਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਛੇਵਾਂ ਦਰਿਆ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲਾ ਉਪਲਬਧ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁੱਖ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾ-ਸਮਝਾ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹੋਣ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਨਿਭਾਈ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਅਵਿਕਸਿਤ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੇਧ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਜਿਸ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰੇ ਸਨ ਕਿਉਂ ਜੋ ਦੁਰਲੱਭ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦੱਸੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਨੂੰ ਦੁਰਲੱਭ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਅਨਮੋਲ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਗੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਜੀਅ ਸੁਖਦਾਤਾ ਤੁਮ ਕਾਹੇ ਬਿਸਾਰਿਓ ਅਗਿਆਨਥ॥
ਹੋਛਾ ਮਦੁ ਚਾਖਿ ਹੋਏ ਤੁਮ ਬਾਵਰ ਦੁਲਭ ਜਨਮੁ ਅਕਾਰਥ॥
ਅੰਗ ੧੦੦੧

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਨਸ਼ੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਬਿਲਕੁੱਲ ਉਲਟ ਚਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਨਸ਼ੇੜੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਗਿਆ ਗੁਜ਼ਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸਨੂੰ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। 2022 ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 38064 ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਨਸ਼ੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਨਸ਼ੇੜੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਨਾ ਹੋਣ ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਨਸ਼ਾ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇੜੀ ਮੁਕਤ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਸ਼ੇੜੀ ਪਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤੀ ਕੇਂਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਾਂ।

ਜੇ ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇੜੀਆਂ ਤੋਂ ਜੂਝ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਫਿਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀਆ ਕਹਿਲਾਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ

ਬੀ.ਏ. ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਸਿੱਖਿਆ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਕਤੀ ਦੀ ਬੌਧਿਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਬਲਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਕਲ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖਣ, ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਬਣਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਬਿਹਤਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਆਰਥਿਕ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮਝ ਵਧਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੌਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵੱਜੋਂ, ਇੱਕ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਢੰਗ ਸਿੱਖ ਕੇ; ਆਪਣੀ ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਜਾਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਭੇਦਭਾਵ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਨੂੰ ਸਿਹਤ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਆਹਾਰ, ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਉੱਨਤੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਤਕਨੀਕ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਗੁਣ ਸਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰਿਵਾਜਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼

ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕੇ।

ਗੂੰਜਨ

ਬੀ.ਏ ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਹਿਤ

ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਪਰੰਪਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਫ਼ੀ ਕਵੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਬ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਇਆ ਵੀ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਤਾਰਵੀਂ, ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ, ਸਾਧਾਂ ਅਤੇ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨੂੰ ਕਵਾਲੀ ਤੋਂ ਵਿਗੜਿਆ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵਾਲੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਗਨੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਾਫ਼ੀ ਰਾਗਨੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ- ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਹੈ। ਸੂਫ਼ੀ ਕਵੀ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਕਾਫ਼ੀ ਲਿਖਣ 'ਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਫ਼ੀ ਕਵੀ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਲਿਖਣ ਹਿੱਤ ਰਾਗ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਨੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਰੁਪੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚੇ ਰਾਗ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਪਰਮੇਸਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਸੋਝੀ ਹੋਈ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹਰਿ ਬੂਝੈ ਸੋਈ॥੧॥
ਮੈ ਸਹੁ ਦਾਤਾ ਏਕੁ ਹੈ ਅਵਰ ਨਾਹੀ ਕੋਈ॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਨਿਰਭਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ॥
ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਮ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧ ਗਵਾਰਿ॥੨॥
ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜਨੁ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਬੂਝੈ ਸਚੁ ਸੋਈ॥
ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਣੈ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ॥੩॥
ਹਰਿ ਕੈ ਭਾਣੈ ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਊਤਮ ਹੋਈ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥੪॥

(ਰਾਗ ਆਸਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਹੋਲੀ: ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਬਰਸਾਤ

ਹੋਲੀ ਆਈ, ਰੰਗ ਲੈ ਆਈ,
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਬਾਰਾਤ ਲੈ ਆਈ।
ਲਾਲ, ਪੀਲੇ, ਨੀਲੇ, ਗੁਲਾਲ,
ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਹੈ ਧਮਾਲ।
ਦੋਸਤ ਮਿਲੇ ਰੰਗ ਲਗਾਈ,
ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਏ।
ਬੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਭ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ,
ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਏ।
ਠੰਡਾਈ ਤੇ ਗੁਝੀਆ ਮਿੱਠਾ,
ਮੌਜਾਂ ਕਰਦੇ ਲੋਕ ਸਭਿ ਕਿੱਥੀ।
ਨੱਚ-ਨੱਚ ਕੇ ਭੰਗੜੇ ਪਾਈਏ,
ਹੋਲੀ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਈਏ।
ਹੋਲਿਕਾ ਦਹਨ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ,
ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰਾਉਂਦਾ।
ਪਿਆਰ, ਮਿਲਾਪ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈ,
ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ,
ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ।
ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਲਿਆਏ,
ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਾਏ।
ਮਿਲ ਕੇ ਖੇਡੋ, ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਓ,
ਹੋਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਓ।

ਜੋਤੀ ਗੁਪਤਾ
ਬੀ.ਏ ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਪੰਜਾਬ

ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵਾਂ ਆਪਣੀ
ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬ
ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਛੇਕ ਨੇ
ਦਰਦ ਉੱਠਦਾ ਬੇ ਹਿਸਾਬ
ਮੇਰੇ ਤਨ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮ ਨੇ
ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਮੈਂ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ
ਕਿੰਜ ਦਰਦ ਸੁਣਾਵਾਂ ਆਪਣੀ
ਮੇਰੀ ਕੰਬਦੀ ਅੱਜ ਜ਼ੁਬਾਨ
ਮੈਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗਿਆ ਲੁਟਿਆ
ਇਹ ਜਾਣੇ ਕੁਲ ਜਹਾਨ
ਮੇਰੇ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਕੀਤੇ ਡੱਕਰੇ
ਮੇਰੀ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ ਨੇ ਜਾਨ
ਕਦੇ ਫੋਲ ਕੇ ਏਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਓ
ਮੈ ਹਾਂ ਦਰਦਾਂ ਭਰੀ ਕਿਤਾਬ
ਜੀਹਦੇ ਲਫ਼ਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਵੇਦਨਾ
ਜੀਹਦੇ ਝੱਲੇ ਨਿੱਤ ਅਜ਼ਾਬ
ਕਰ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੇਰੀ ਤਕਦੀ ਦਾ
ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ 'ਤੇ ਵਾਹੀ ਲਕੀਰ
ਲਹੂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਥੋਂ ਸਿਮਦਾ
ਜਿੱਥੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹ ਸਰੀਤ

ਜੋਤੀ ਗੁਪਤਾ
ਬੀ.ਏ ਭਾਗ ਤੀਜਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ

ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਆਪਣੀ ਅਨੋਖੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਬਹੁਤ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ, ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜ, ਸੰਗੀਤ, ਨਾਚ, ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਝਲਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ:

1। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ-ਬਹਿਤ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਾਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

2। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜ ਬਹੁਤ ਰੰਗਾਰੰਗ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

3। ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਚ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਨਾਚ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

4। ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

5। ਪੰਜਾਬੀ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸ਼ੌਂਕ ਨਾਲ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜੋਤੀ ਗੁਪਤਾ
ਬੀ.ਏ ਭਾਗ ਤੀਜਾ

हिंदी अनुभाग

Gyan Manik 2024-2025
Saluting Womanhood Since 1973

संपादिका की कलम से

तेज भान तथा माता लक्ष्मी का सुपुत्र,
कर्म था जिसका किसानी,
बीबी अमरो से सुन गुरबानी बदल ली जीवन की दिशा।
ली गुरु अंगद देव की ओट,
की उनकी अपार सेवा।
गुरु के शब्दों को किया आत्मसात ,
जैसे आत्मसात करती है सीपी,
स्वाति नक्षत्र की बूंद को।
ग्यारह वर्षों की कठिन तपस्या ने,
बदल दिया जीवन प्रवाह।
हुए अधिकारी गुरु गद्दी के,
गुरु ज्ञान का किया प्रचार।
औरत को दिलवाया सम्मान,
पर्दा प्रथा का किया विरोध।
सती प्रथा पर की चोट,
विधवा विवाह का किया समर्थन,
और कन्या भ्रूण हत्या की निंदा।
52 महिलाओं का संगठन,
आरम्भ की पीरी प्रणाली।
गुरु के वचनों की जोत जलाई,
सिख धर्म का परचम लहराया।

डॉ आराधना
एसोसिएट प्रोफेसर
हिंदी विभाग

छात्र संपादिका की कलम से

हमारे देश का कल का भविष्य आज की युवा पीढ़ी पर आधारित है। आज का विद्यार्थी ही कल का युवा बनेगा, जो देश को ऊंचाई तक पहुंचाने क्षमता रखता है। विद्यार्थी जीवन सबका अलग अलग होता है। कई प्रकार के विद्यार्थी होते हैं जो भविष्य में आगे बढ़ने के लिए पढ़ाई करते हैं, माता-पिता का नाम रोशन करने के लिए और उनके सपने पूरे करने के लिए मेहनत करते हैं और साथ ही साथ कुछ इस प्रकार के विद्यार्थी भी होते हैं जो केवल स्कूल में मौज़ मस्ती करने के लिए और दोस्तों के साथ खेलने के लिए जाते हैं। आओ खोजते हैं आदर्श विद्यार्थी के गुण-

अच्छे विद्यार्थी को हमेशा अनुशासन में रहना चाहिए।

अच्छे विद्यार्थी में जिज्ञासा और श्रद्धा-आवश्यक गुण होते हैं।

अच्छे विद्यार्थी में सहायता का गुण होना चाहिए।

अच्छे विद्यार्थी के जीवन में समय बहुत ही मूल्यवान होता है।

अच्छे विद्यार्थी के जीवन में खेल कूद का महत्व होता है।

अच्छे विद्यार्थी अपने जीवन में एक ही मूल मंत्र का पालन करते हैं जो है: संघर्ष का नाम ही जीवन।

अच्छे विद्यार्थी जिंदगी को जिंदादिली के साथ जीते हैं।

अच्छे विद्यार्थी के जीवन में संयम ही सदाचार है।

अच्छे विद्यार्थी का परम गुण आत्मनिर्भरता है।

अच्छे विद्यार्थी "काल्ह करै सो आज कर" की नीति पर विश्वास करते हैं।

संस्कृत की एक प्रसिद्ध उक्ति है ------

काक चेष्टा, बको ध्यानं,
स्वान निद्रा तथैव च।
अल्पहारी, गृहत्यागी,
विद्यार्थी पञ्च लक्षणं।

एक विद्यार्थी मे यह पांच लक्षण होने चाहिए..
कौवे की तरह जानने की चेष्टा, बगुले की तरह ध्यान,
कुत्ते की तरह सोना, अल्पाहारी, आवश्यकतानुसार खाने वाला
और गृह-त्यागी होना चाहिए।

स्नेहा प्रजापति
बी ए तृतीय वर्ष

Gyan Manik 2024-2025
Saluting Womanhood Since 1973

नारी शक्ति

नारी है शक्ति, नारी है सौन्दर्य
नारी के बिन अधूरा है जहान।
स्नेह समर्पण हौंसले की पहचान,
नारी है जज्बे की अनमोल उड़ान।
थामी जिसने घर की डोर,
अब बढ़ा रही जग में जोर।
कल तक जो थी बेडियों में जकड़ी
आज बन रही है फौलाद।
बाधाएं कितनी भी आयें राह में
हिम्मत उसकी टूटे न भय से।
शिक्षा से है ज्ञान जो पाया,
हर क्षेत्र में है परचम लहराया।
रुकना नहीं थमना नहीं,
अब बिलकुल भी झुकना नहीं।
सपनों के पंखों को थामे,
उड़ो बढ़ो कभी न रुको।
नारी गर ठान ले वह कर सकती ,
धरती से अम्बर तक बढ़ सकती है।
सम्मान करो स्वीकार करो,
नारी के हक़ में विचार करो।

अमनदीप कौर
असिस्टेंट प्रोफेसर

परवरिश

शहर से कुछ दूरी पर बसे एक मोहल्ले में दीपा अपने पति के साथ रहती थी। उसके ठीक बगल में एक बुजुर्ग व्यक्ति अकेले ही रहा करते थे, जिन्हें सभी दादाजी कहकर बुलाते थे। एक बार मोहल्ले में एक पौधे वाला आया। उसके पास कई किस्म के खूबसूरत हरे-भरे पौधे थे। दीपा और दादाजी ने बिलकुल एक तरह का पौधा खरीदा और अपनी-अपनी क्यारी में लगा दिया। दीपा पौधे का बहुत ध्यान रखती थी। दिन में तीन बार पानी डालना, समय-समय पर खाद देना और हर तरह के कीटनाशक का प्रयोग कर वह प्रयास करती कि उसका पौधा सबसे अच्छा ढंग से बड़ा हो। दूसरी तरफ दादा जी भी अपने पौधे का ख़याल रख रहे थे, पर दीपा की तुलना में वे थोड़े बेपरवाह थे। दिन में बस एक या दो बार ही पानी डालते, खाद डालने और कीटनाशक के प्रयोग में भी वे ढीले थे।

समय बीता, दोनों पौधे बड़े हुए। दीपा का पौधा हरा-भरा और बेहद खूबसूरत ...दूसरी तरफ दादा जी का पौधा अभी भी अपने सर्वश्रेष्ठ रूप में नहीं आ पाया था । यह देखकर दीपा मन ही मन पौधों के विषय में अपनी जानकारी और देखभाल करने की लगन को लेकर गर्व महसूस करती थी। फिर एक रात अचानक ही मौसम बिगड़ गया। हवाएं तूफ़ान का रूप लेने लगी, बादल गरजने लगे और रात भर आंधी-तूफ़ान और बारिश होती रही । सुबह जब मौसम शांत हुआ तो दीपा और दादा जी लगभग एक साथ ही अपने-अपने पौधों के पास पहुंचे। पर यह क्या ? दीपा का पौधा जमीन से उखड़ चुका था, जबकि दादा जी का पौधा बस एक ओर जरा सा झुका भर था। "ऐसा क्यों हुआ दादा जी, हम दोनों के पौधे बिलकुल एक तरह के थे, बल्कि आपसे अधिक तो मैंने अपने पौधे की देख-भाल की थी। फिर आपका पौधा प्रकृति की इस चोट को झेल कैसे गया जबकि मेरा पौधा धराशायी हो गया?" दीपा ने घबराहट और दुःख भरे शब्दों में प्रश्न किया।

इस पर दादाजी बोले, "देखो बेटा, तुमने पौधे को उसकी हर एक चीज प्रचुरता में दी। इसलिए उसे अपनी आवश्यकताएं पूरी करने के लिए कभी खुद कुछ नहीं करना पड़ा। न उसे पानी तलाशने के लिए अपनी जड़ें जमीन में भीतर तक गाड़नी पड़ीं, न कीट-पतंगों से बचने के लिए प्रतिरोधक क्षमता पैदा करनी पड़ी। नतीजा यह हुआ कि तुम्हारा पौधा बाहर से खूबसूरत, हरा-भरा दिखाई पड़ रहा था पर वह अन्दर से कमजोर था और इसी वजह से वह कल रात के तूफ़ान को झेल नहीं पाया और उखड़ कर एक तरफ गिर गया।

जबकि मैंने अपने पौधे की बस इतनी देख-भाल की कि वह जीवित रहे, इसलिए मेरे पौधे ने खुद को ज़िंदा रखने के लिए अपनी जड़ें गहरी जमा लीं और अपनी प्रतिरोधक क्षमता को भी विकसित कर लिया और आसानी से प्रकृति के इस प्रहार को झेल गया।"दीपा अब अपनी गलती समझ चुकी थी पर अब वह पछताने के सिवा और कुछ नहीं कर सकती थी। यह सच है कि आज कल परिवार छोटे होने लगे हैं। अधिकतर जोड़े दो या सिर्फ एक ही बच्चा पैदा कर रहे हैं। ऐसे में माता-पिता बच्चों का रख रखाव करने में

उन्हें इतना ध्यान कर दे रहे हैं कि बच्चे को खुद करने और संघर्ष करने का मौका ही नहीं मिल रहा। वे भावनात्मक और शारीरिक रूप से मजबूत बनने की जगह कमजोर बन जा रहे हैं। बच्चों को पालना और पौधों की देखभाल करने में काफी समानताएँ हैं। ऐसे ही छोड़ देने पर बच्चे और पौधे दोनों बिगड़ जाते हैं और ज़रुरत से अधिक रख रखाव करने पर वे कमजोर हो जाते हैं। इसलिए बतौर अभिभावक ज़रुरी है कि हम एक सही तरीके से अपने बच्चों को पाले-पोसें और सही परवरिश दें ताकि वे उस पौधे की तरह बनें जो मुसीबतों के आने पर गिरें नहीं, बल्कि अपना सीना चौड़ा कर उनका सामना कर सकें । दीपा अब अपनी गलती समझ चुकी थी पर अब वह पछताने के सिवा और कुछ नहीं कर सकती थी।

स्नेहा प्रजापती
बी. ए. तृतीय वर्ष

कोई कहानी

अब सामने दिखे ऐसी ,
नहीं कोई कहानी है।
अब तो मुखौटों में ही छिपी,
हर व्यक्ति की कहानी है।
दोहरेपन से घिरी,
हर व्यक्ति की जुबानी है।
इकहरे व्यक्तित्व की कद्र भी तो नहीं, किसी ने जानी है।
अभी बची उनमें ईमानदारी है।
ये बात भी तो नहीं किसी ने
मानी है।
बुद्धिजीवियों से भरी महफिल में, वाहवाही लूटते
छलावे और बेईमानी है।
हर अच्छाई पर पड़ती बुराई भारी है।
ऐसा लगे जैसे, अच्छाई पर ही संकट भारी है।
पता नहीं ये कोई कहानी है, या कहानी में ही छिपी कोई पहेली है।
या फिर यह पहेली ही कोई कहानी है।

निशा
बी. ए. तृतीय वर्ष

प्रायश्चित

”देख रहे हो अपनी बहू को.... इस घर में आये हुए सात साल होने को आए ..... मजाल है कभी समय से उठी हो .... सूरज सर पर आ जाता है.... सुबह की चाय भी मैं ही बनाकर पिलाती हूँ तुम्हें .... तुम जब दफतर ज़ाते थे.... देखते थे 4 बजे ही उठ ज़ाती थी मैं ... बच्चे स्कूल ज़ाते थे... तो समय से पहले ही उनका खाने का डिब्बा तैयार कर देती थी.... ये महारानी तो अपने पति को भी बिना खाना दिये ही भेज देती है .... वह भी जोरू का गुलाम है ... मजाल है कभी डांटा हो उसने अपनी पत्नी को.... तुम होते तो मेरी खाल उतार देते... हां नहीं तो..... आजकल की बहुएं सर चढ़ गयी है .... कोई देसी पकवान नहीं बनाती.... पूरे दिन फ़ोन से चिपकी रहती है .... आज तक मेरे पांव न दबाये इसने... चाहे इसके सामने कितने भी पैर पकड़े रोती रहूँ मैं .... एक मैं थी तुम्हारी अम्मा के घंटों तेल से मालिश करती..... जब तक हाथ भर आशीर्वाद न दे देती..... तब तक न उठती... चाहे कितनी भी थकी हूँ.... तुम भी तो जब नौकरी से महीनों के बाद आते तो मेरे पास न आकर अम्मा बाऊ जी के पास ही बैठ ज़ाते... उनकी खैर खबर लेते... दूसरी तरफ तुम्हारा लाल अपनी जोरू के पास ही जाता है आते ही..... मन तो कर रहा मेरा..... ”

आज देविका जी का गुस्सा सातवें आसमान पर था....

“भाग्यवान अब चुप भी करो... अगर बहू ने सुन लिया न तो तुम्हारी खैर नहीं.... इतनी जोर जोर से चिल्ला रही हो... सो रहे है सब.... आवाज साफ जा रही होगी....”।

मोहिनी के पति बोले.....

“तो क्या मैं किसी से डरती हूँ..... सास हूँ... डरना हो तो वो डरें .... मैं न डरती किसी से.... मेरा घर है ये....

हां नहीं तो...”.

“माँ कितनी देर से चिल्ला रही हो आप... आज इतवार है .... आज तो सोने दो.... मैंने सोचा अब चुप हो ज़ाओगी.... आपकी रोज रोज की सुबह की महाभारत से तो हम परेशान हो गए हैं .... इसलिये मैंने और अंकिता ने फैसला किया है कि अब इस घर में नहीं रहेंगे हम ... बाहर घर देख लिया है किराये पर,वहीं जा रहे हैं, कल से रहने... रहना आप आराम से इस बड़े से घर में .... पापा आपको चलना हो तो चल सकते हैं अब चिल्लाना मत माँ.... मुन्नी को रात से बुखार है .... रात को उल्टी कर थोड़ी देर पहले ही सोयी है .... “

“माँ जी... कोशिश बहुत की कि यह घर न छोड़ना पड़े.... पर आपने मजबूर कर दिया है यह कदम उठाने के लिए ... “

अंकिता सुबक रही थी...

“चलो अंकिता अब... तैयारी करनी है जाने की.... आज़ ही सामान ले जाना है ..... “

राजन अंकिता का हाथ पकड़ कमरे में चला गया।

"लो चला ली न तुमने अपनी ही गर्दन पर छुरी.... जो दो रोटी चैन की मिल रही थी हमें वह भी बंद करवा दी...... बेचारी बहू के दो छोटे-छोटे बच्चे है ... रात भर जागती है वह ... नहीं उठ पाती सुबह ..... उठने के बाद तो चक्कर घिन्नी सी घूमती है वह .... आज तक अपना एक कपड़ा भी तुमने अपने हाथ से धोया है जबसे बहू आयी है? ..... एक कप चाय क्या अपने हाथ से बना लेती हो सुबह ... पूरे दिन वही गाती रहती हो.... राजन समझता है बहू को.... वह भी जानता है उर्मिला अपनी जगह सही है ...... उसके ऑफिस में कैंटीन है ... खाना खा लेता है वहां तो क्या बुराई है .... समय के साथ तुम नहीं बदली मोहिनी .... मैं तो सोच रहा मैं भी ...." राकेश जी पत्नी से बोले जा रहे थे।

"तो क्या आप भी मुझे छोड़ कर बहू बेटे के साथ चले जाओगे?"

मोहिनी की आँखों में आंसू भरे थे।

""जी मैं बहू से माफी मांग लूँगी.... उन्हें कहीं नहीं जाने दूँगी.....

कैसे रहूँगी अपने बच्चों के बिना... पहले ही समझा देते मुझे आप यह बात तो..... "

दरवाजे के पीछे खड़े बहू बेटा मोहिनी से आकर चिपक गए।

"हम कहीं नहीं जा रहे माँ... हम क्या आपके बिना रह पायेंगे ?"

"जा बहू तू मुन्नी को देख..... मेथी का साग मैं काट दूँगी।"

रमेश जी गर्दन पर हाथ रख इशारे में बोले.... "गर्दन पर छुरी चलने से पहले बचा ली तुमने देविका"।

कल्पना कश्यप,
बी. ए, तृतीय वर्ष

अकेला

किसी की मौत से फर्क पड़ता ही नहीं
काम घर परिवार का रुकता ही नहीं।
यूं कहने को तो बहुत से होते अपने
असल में कोई अपना होता ही नहीं।
अपना यह शरीर भी साथ देता छोड़,
झूठी है माया, हैं झूठे ये रिश्ते नाते
वक़्त पर काम कोई आता ही नहीं।
सांस पूरे होते छोड़नी पड़ती दुनिया
मौत से तो कोई लड़ पाता ही नहीं।

सब पालते ख्वाहिशें तरह तरह की
पूरी कोई कर पाता ही नहीं।
हर एक रहना चाहता आगे दूसरे से
पिछड़ना दौड़ में कोई चाहता ही नहीं।
फुर्सत है किसको जो देखे इधर उधर
स्वार्थ के अलावा कुछ भाता ही नहीं।
दुनिया भरी पूरी, पर मनुष्य है अकेला
क्यों हो रहा ऐसा समझ आता ही नहीं ।
न आप हैं सुनते न सुनता कोई आपकी
सुनने -सुनाने का रिवाज़ रहा ही नहीं ।
खुदगर्ज हो गए हैं सब को अपनी पड़ी
दर्द कोई किसी का अब बांटता ही नहीं ।

मुस्कान
बी.ए,तृतीय वर्ष

मुहब्बत

यह इश्क, मोहब्बत प्यार दो दिलों की बात है,
तुम्हें एहसास है मुझे मालूम है यह .... मानती हो न
और चाहत किस कदर है तुमसे ये जानती हो न,
और अगर फिर भी कोई शक है तो सुनो..
हमारी हर मुलाकात के मुझे लिबास तुम्हारे याद हैं ..
वो तेरी पिंक हुडी, पर्पल टॉप और फ्लोरल कुर्ती सब याद है,
और तेरे चेहरे पर जो तिल है
उस पर जहां की सारी दौलत कुर्बान है
याद है तेरा हंसना...
याद है तेरा छोटी छोटी बातों पर रोना,
पसंद है तुझे तकना
पसंद है तेरा होना
खौफ तेरी जुदाई...
मौत, न तेरा होना ...
मौत, न तेरा होना ------

ख़ुशी
बी. कॉम. तृतीय वर्ष

अच्छा लगेगा . . .

भागम भाग में हमेशा क्यों रहते हो ?
कभी थोड़ा रुककर भी देखो न
अच्छा लगेगा।
रिश्तों में क्या तेरा क्या मेरा ?
अहं छोड़कर कभी थोड़ा झुककर भी देखो न,
अच्छा लगेगा।
आगे बढ़ाने की ललक में,कुछ पीछे तो नहीं छूट गया ?
वक्त निकाल कर कभी थोड़ा मुड़कर भी देखो न,
अच्छा लगेगा।
आसमान में उड़ने का शौक भी अच्छा है बेशक,
मगर जमीन से कभी थोड़ा जुड़कर भी देखो न,
अच्छा लगेगा।
शांति के लिए मंदिर दरगाह भी जाना ठीक है,
मां बाप के कदमों को कभी छूकर भी देखो न ,
अच्छा लगेगा।

अंशु पटेल
बी. ए. द्वितीय वर्ष

हारे हुए लोग कहाँ जायेंगे ?

हारे हुए लोगों के लिए कौन दुनिया बसाएगा ?
उन पराजित योद्धाओं के लिए ,
तमाम शिकस्त खाए लोगों के लिए।
प्रेम में टूटे हुए लोग,
सारी जिंदगी को कहीं दांव लगाकर हारे हुए लोग।
थके-हारे लोग, गुमनाम लोग,
वो बूढ़े पिता जो अब अकेले रह गए हैं।
वो कल्पनाओं में खोया रहने वाला बच्चा,
जो परीक्षा में फेल हो गया है।
वो बूढ़ा गुब्बारे वाला जो कांपते हाथों से पैसे गिनता है ,

एक असफल लेखक
मैच हार गया खिलाड़ी
इंटरव्यू से वापस लौटा युवा
चोट खाई, धोखा खाया, ठोकर खाई
गिरे और धूल झाड़कर खड़े हुए
वे कहां जाएंगे ?
क्या कोई ऐसी दुनिया होगी
जहां दो हारे हुए इंसान
एक-दूसरे की हथेलियां थामे
कई पलों तक खामोश रह सकते हों
अपनी चुप्पी में तकलीफ बांटते हुए।
सूरज की तरफ उड़ान भरी
और उनके पंख पिघल गए
हारे हुए लोगों के लिए कोई जगह नहीं है
न किसी घर में, न समाज में, न किसी देश में।

तमन्ना पराशर
बी. ए. द्वितीय वर्ष

सुनो पुरुष

सुनो पुरुष !
तुमने स्त्रियों को बहुत सारी
उपाधियों से नवाज़ा है -
ममता की मूर्ति, त्याग की देवी
कोमल, स्नेही
और इन उपाधियों के सहारे
तुमने सिर्फ शोषण ही किया है उसका
उसे बांध दिया है-
संस्कारों और मर्यादाओं की बेड़ियों से
उस पर डाल दिया है बोझ
ज़िम्मेदारियों का ।

परिवार को सजाने का,
संवारने का ,बनाने का,
बच्चों को पालने का ,
ताकि वह बढ़ न पाए ,
दौड़ न पाए ।
तुम से मुकाबला न कर पाए ,
और तुम से आगे न निकल पाए ।
तुमसे जीत न पाए ।
इतने बंधन बना दिये उसके लिए ,
कि वो खुली हवा में ,
सांस भी न ले पाए ।
तुम्हारे बनाए चक्रव्यूह से ,
बाहर न आ पाए ।
हम स्त्रियां सदियों से
तुम्हारे साथ चलना चाहती हैं
तुम्हारे कदम के साथ
कदम मिलाकर ।
अपने साथ चलने का हौसला दो ।
मै नदी की तरह बहूंगी ,
तुम साहिल बनकर ।
मुझे बाढ़ बनने से बचा लेना ।
तुम्हारे साथ चलने का हौसला दो हमें ,
मैं नदी की तरह बहूंगी ।
तुम साहिल बनकर ,
मुझे बाढ़ बनने से बचा लेना ।

मौसम
बी. ए. द्वितीय वर्ष

कैसे कर पाती हो ?

सुबह की चाय,
नाश्ते की भड़भड़,
सबको सँभालते हुए भी,
खुद का ऑफिस का बैग
सब सजाती हो ,ये तुम कैसे कर पाती हो?
दोपहर का खाना भी बना के आती हो,
या हर रोज़ अपनी मेड को फोन पर ही बताती हो,
और बच्चे का हाल पूछने के लिए दस बार,
अपने ऑफिस से फोन तुम घुमाती हो,
इतने मीटिंग्स और काम में भी कैसे याद रख पाती हो??
ये तुम कैसे कर पाती हो??
शाम को घर आकर फिर सीधे किचन में जाकर ,
आगे क्या बनना है और जो नहीं हो को ब्लिंकिट से मंगाती हो,
बच्चों का होमवर्क और उनके प्रोजेक्ट्स में खुद को भूल जाती हो,
पति के साथ कैसा बीता दिन के कुछ किस्से सुना कर,
कुछ समय रात का मिला तो आगे का प्लान बनाती हो,
तुम सच में ये सब कैसे कर पाती हो?
तुम कमाल हो, तुम ग़ज़ब कि प्रतिभावान हो,
जो देखती हो सपने वो सब कैसे भी करके,
पूरे कर ही जाती हो,तुम आज की नारी हो,
ख़ुद के परिवार के साथ खुद के सपने भी आगे बढ़ाती हो।

हंसी
बी. ए. द्वितीय वर्ष

Commerce Section

Editorial- Commerce Section

In this era of rapid change, it is essential for students to be equipped with the skills, knowledge, and adaptability to thrive in the dynamic environment. Our college has been at the forefront of providing students with a comprehensive education, emphasizing both personal and professional development. Drawing inspiration from the timeless wisdom of our spiritual leaders is crucial as we navigate through intricacies of complex life. As the third Sikh Guru, Guru Amardas Ji personified the virtues of humility, compassion, and selfless service. His lessons still serve as a roadmap for our quest for empathy, community development, and personal development.

We must be aware of the difficulties that lie ahead as we look to the future. Students need to be ready to handle a number of challenges, including the necessity for lifelong learning, the growing significance of sustainability and social responsibility, and the increasing automation of jobs. In an era marked by increasing individualism and competition, we often forget the value of putting others before ourselves. Guru Amardas Ji's message reminds us that true fulfilment and happiness come from serving others, rather than solely pursuing our own interests.

Students have a unique opportunity to embody the spirit of service and compassion in daily lives. Whether it's volunteering for community projects, supporting peers, or simply being a good listener, we can make a positive impact on those around us. Let us strive to cultivate a sense of empathy, kindness, and selflessness in our own lives. By doing so, we can create a more compassionate and harmonious community, both within our college and beyond.

In this edition of our college magazine, we feature articles and insights from commerce students and faculty members on topics ranging from subject specific texts to illuminating legacy of Guru Amardas Ji. We hope that you will find these contributions informative, thought-provoking and inspiring, and Guru Ji’s teachings will continue to guide you on journey towards personal growth, empathy, and community building.

Dr Savneet Kaur
Assistant Professor
Post Graduate Department of Commerce

Creator and His Creation: Illusion and Reality

The whole universe can be divided into two parts: God (Creator) and Maya (His Creation). Except for God everything in the universe is Maya which is subject to change and is transient. God or the Truth never changes and is infinite. Every object in the world consists of three *Gunas*: *Sattva* (positivity), *Rajas* (action oriented) and *Tamas* (negativity), the proportion of which may differ from object to object or person to person. This can be very clearly explained with the help of a story of three friends.

Once there were three friends who were going to a city from their village in search for some work. When they were on their way, they ran out of food, so they stopped to rest. All three of them were hungry and began looking around for something to eat. Suddenly, they spotted a mango tree and decided to approach it one by one, starting with the eldest among them.

When the eldest one reached the tree, he was overjoyed to see it full of ripe mangoes. He thought of plucking them but after seeing many of the ripen fruits already lying on the ground. He thought to himself, "Why not eat the ones that have already fallen? The fruits still o the tree are full of life and can remain there for others". After eating a sufficient amount, he took one of the seeds and planted it nearby, hoping that one day, others passing by would also benefit from the tree—just as he had.

When he came back, the second one went to satisfy his hunger. When he saw the tree, he plucked the mangoes, ate them and thought of taking some along with him to the city. So that he could sell them and earn some money. After him the last one approached the tree. He had no knowledge on the type of mangoes to be eaten. He plucked and ate some and became very angry as those he ate were very sour and tasteless. He abused the tree and burnt it out of anger.

So, the story depicted the three *Gunas* of *Maya* in different proportion amongst people. The first friend had more elements of *Sattva Guna* as he saw everything with positivity. He had an attitude of being constructive towards the situation he was in. The second friend had more proportion of *Rajas Guna* as he had an attraction towards making money and fulfilment of his desires. And lastly, the third one had more elements of *Tamas Guna* as he had no knowledge about the things and had a very destructive and negative attitude towards everything.

The story attempted to explain about three *Gunas* of *Maya*. All the creation of the God has these three *Gunas* in different magnitudes. Some has more element of one Guna and some has more of others. But as it is stated in Bhagwad Geeta that:

"When one rises above the three gunas that originate in the body;
One is freed from birth, old age, disease, and death; and attains enlightenment" (Bhagwad Geeta 14.20)

And Guru Arjan Dev ji states in Raag Gauri Sukhmani (M: 5) :

Brahm Giani ka Sagal Akaar; Brahm Giani Aap Nirankar
Sri Guru Granth Sahib, Ang 273-274

Thus, a *brahmgyani* after attaining this *brahmgyan* and listening to the words of Satguru, imbibes all the virtues or *Gunas* of God and as said above that God is above all these three *Gunas* so is his *Brahmgyani* saint. A *brahmgyani* saint too rises above these three *Gunas* (Sattva, Rajas and Tamas) and sees that in all works there is no agent of action other than this God. He surrenders himself to the will of God and do whatever commandment he receives from his Satguru.

This wisdom helps a *brahmgyani* in always staying united with the brahmgyan and live a blissful life forever, before and after he leaves the world.

Dr. Savita Saini
Assistant Professor
PG Department of Commerce

Predatory Pricing and Its Impact on the Economy

Reminiscing about those wondrous memories when, in order to buy something, you needed to go to local shops once and, in order to return it, twice in case you didn't like it.But now, these things seem to be of a bygone era because everything is just available at one touch. From groceries to stationery to electronics, everything is available in just 10 minutes—thanks to the advancement in technology and the advent of Blinkit, Swiggy Instamart, Meesho, Myntra, Amazon, and many other online websites. Undoubtedly, these companies have made people's lives effortless. You can order any item from your home without going anywhere. If we talk in terms of individual efforts, it saves time, money (as they offer massive discounts), and we don't even have to incur petrol expenses.

But if we talk about the consequences of these sites on the economy as a whole, there are many headwinds and tailwinds. The rapid growth of e-commerce is negatively impacting small businesses that struggle to compete with deep discounts and large-scale operations.

Increasing reliance on online platforms is also leading to job losses in traditional retail sectors. Moreover, concerns over data privacy, counterfeit products, and customer service issues remain significant challenges. The environmental impact of excessive packaging and frequent deliveries is another downside that cannot be overlooked. As these platforms continue to evolve, striking a balance between convenience and sustainability remains a crucial concern.

Are the operations of these companies leading toward a K-shaped economy?

A K-shaped economy is one where the wealthy are getting richer, while the poor are becoming even poorer. This is further exacerbating income inequality, increasing competition, and leading to high unemployment and closure of so many local shops. Small businesses are the backbone of any economy, yet they are the ones who are most affected by predatory pricing strategies. Local shopkeepers who once had a loyal customer base are now struggling to survive in the face of deep discounts and aggressive marketing strategies by e-commerce giants. Many consumers prefer the convenience and cost-effectiveness of online platforms, leaving traditional stores with declining footfall and revenue. Some local businesses have tried to adapt by listing their products on these platforms, but high commission fees and strict policies often make it difficult for them to compete with larger sellers. As a result, many small businesses either shut down or are forced to reduce their workforce, adding to the unemployment crisis.

On the flip side, there are many tailwinds as well. The upswing in the usage of these companies has increased consumer choice, provided easy return options, and offered

lower prices. Additionally, these platforms ensure doorstep delivery, provide access to a wide range of products from different brands, and offer personalized recommendations based on user preferences. The convenience of 24/7 shopping, cashless transactions, and real-time tracking further enhances the consumer experience. Moreover, competitive pricing and frequent discounts make online shopping an attractive option for many.

Predatory pricing can initially seem beneficial to consumers, but its long-term effects can be devastating. When large corporations dominate the market by undercutting competitors, they create monopolistic conditions. Once smaller competitors are wiped out, these corporations gain pricing power, allowing them to increase prices at will. This ultimately harms consumers, as they lose access to competitive pricing and diverse product choices. Moreover, excessive dependence on a few e-commerce giants can lead to economic instability. If one of these major companies faces financial trouble or regulatory issues, the entire market can experience disruptions, affecting millions of consumers and businesses alike. This highlights the importance of fostering a competitive and diverse marketplace rather than allowing a few dominant players to dictate the economy.

To address these concerns, governments around the world are introducing regulations to curb predatory pricing and protect small businesses. Policies such as setting a minimum price for certain goods, enforcing fair competition laws, and encouraging local entrepreneurship initiatives can help maintain a healthy balance in the market.

Several countries have also implemented digital tax laws to ensure that e-commerce giants contribute fairly to the economy. Additionally, promoting local businesses through government-backed online platforms can provide small retailers with the support they need to compete effectively in the digital era.

While e-commerce platforms are here to stay, there needs to be a sustainable middle ground where both convenience and economic stability can coexist. Encouraging ethical business practices, supporting local entrepreneurs, and implementing fair trade regulations can help bridge the gap between digital transformation and economic equity. As consumers, making conscious shopping choices—such as supporting small businesses, opting for sustainable products, and being mindful of how discounts are affecting the overall market—can contribute to a more balanced economy. After all, the future of commerce should not only be about speed and affordability but also about fairness and sustainability.

Blessy Chawla
M.A. II Economics
Student Editor

Guru Amar Das Ji: The Torchbearer of Equality and Service

Guru Amardas Ji served Guru Angad Dev Ji with unwavering devotion, performing even the simplest tasks with humility and dedication. This selfless service and spiritual depth earned him the mantle of leadership when he was appointed the third Guru in 1552. Guru, Amardas Ji dedicated his life to uplift the impoverished and eradicated social injustices. One of his most remarkable contributions was the institutionalization of *langar*, the community kitchen, which became a powerful symbol of equality and unity. In an era marked by rigid caste hierarchies, Guru Amardas Ji's *langar* required everyone—opulent or poor, high-caste or low-caste—to sit together and share a meal. This simple act of communal dining broke down barriers of discrimination and reinforced the idea of universal brotherhood.

Guru Amardas Ji was also a staunch advocate of women's rights, challenging deeply entrenched patriarchal norms. He openly condemned practices such as sati (the burning of widows) and *purdah* (the veil system), which were prevalent during his time. By giving women equal opportunities to participate in religious and social activities, he laid the foundation for gender equality within Sikhism. His teachings emphasized the oneness of humanity and the importance of treating all individuals with respect and dignity. One of the Guru Amardas Ji's enduring contributions was the establishment of Goindwal Sahib, a spiritual centre that became a beacon of faith and community. The construction of Baoli Sahib, a well with 84 steps, at Goindwal Sahib was not just a feat of engineering but also a spiritual endeavour. Pilgrims visiting the site were encouraged to meditate and cleanse themselves of ego and ignorance. Through his writings, Guru Amardas Ji provided profound insights into living a life of devotion and service. His hymns, included in the Guru Granth Sahib, reflect his deep spiritual wisdom and his unwavering belief in the equality of all beings. His teachings encourage humanity to rise above ego and materialism, to live with humility and compassion, and to remain ever mindful of the Divine presence in every aspect of life.

Guru Amardas Ji passed away in 1574, leaving behind a legacy of love, equality, and selfless service. His life serves as a reminder that true greatness lies in serving others and striving for a world free from inequality and oppression. His teachings are as relevant today as they were centuries ago, guiding us toward a more inclusive and harmonious society.As we reflect on Guru Amardas Ji's life, may we draw inspiration from his message of humility, compassion, and unity. Let his legacy be a guiding light, urging us to work toward building a world that values equality and selfless service above all else.

Deepika
B.Com. I

The Art of Balancing College Life: Academics, Activities, and Ambitions

College is often described as the best time of one's life, but it's also a period filled with challenges, growth, and endless possibilities. For many, it's the first step into independence—a time to explore passions, forge lifelong friendships, and build a foundation for the future. However, balancing academics, extracurricular activities, and personal ambitions can feel overwhelming.

While academics is the primary focus, it is imperative to maintain a healthy perspective. Effective time management is key: breaking tasks into manageable chunks, avoiding procrastination, and not hesitating to ask for help when needed can make a significant difference. At the same time, taking breaks to recharge is just as crucial to prevent burnout. Beyond the classroom, college life is a treasure trove of opportunities. Whether it’s joining a debate club, volunteering, or participating in sports, extracurricular activities not only enrich one’s résumé but also contribute to personal development. These experiences teach teamwork, leadership, and resilience—qualities that textbooks often cannot provide.

College is also about discovering oneself. It is a time to experiment, make mistakes, and learn from them. Whether it is pursuing a passion, building meaningful relationships, or preparing for a dream career, staying true to oneself is essential. The secret to thriving in college lies in balance—setting boundaries, prioritizing well-being, and celebrating small victories. Life may be hectic, but each moment contributes to growth.

As one navigates this transformative journey, it is important to remember that college is not just about earning a degree; it is about becoming the best version of oneself. So, dive in, take risks, and make memories that last a lifetime!

Deepika
B.Com. I

Exploring the Gig Economy: Opportunities and Challenges for Students

The gig economy is an economic system in which workforce engages in freelance or side employment. It has become a significant part of the modern workforce, particularly impacting college students who are looking for flexible work opportunities while managing their studies. The gig economy is characterized by short-term, flexible jobs, often facilitated through online platforms. Students can engage in various gigs, such as ride-sharing, food delivery, freelance writing, graphic design, and tutoring. Some of the largest gig companies include Intuit (tax preparation software), PayPal (online payments), Airbnb (hosting marketplace), Uber (ride-sharing), and Shopify (e-commerce). This flexibility allows students to work around their class schedules and personal commitments. For many, this is an attractive option as it provides a way to earn money while pursuing their education. The ability to choose when and how much to work can help students balance their academic responsibilities with their financial needs. Another important aspect of the gig economy for students is the opportunity it provides for skill development and networking. Many gig jobs allow students to explore different fields and gain practical experience that can enhance their résumés. Additionally, gig work often involves interacting with a diverse range of clients and professionals, which can lead to valuable connections and potential job opportunities in the future. However, participating in the gig economy also comes with challenges. One major concern is the lack of job security and benefits that traditional employment typically provides. Gig workers are often classified as independent contractors, which means they do not receive health insurance, retirement plans, or paid leave. This uncertainty can make financial planning difficult, especially for students who are managing tuition costs and living expenses. Additionally, income can be inconsistent, as the availability of gigs fluctuates based on demand and competition.

In conclusion, the gig economy offers college students a valuable opportunity to gain work experience and earn income on their own terms. However, it is essential for students to be aware of the potential drawbacks, including the lack of benefits and job security. As the gig economy continues to grow, students must navigate these challenges while making informed decisions about their work and future careers. Balancing gig work with academic commitments can provide essential skills and experiences that benefit them in their professional lives.

Sanjana Maurya
B.Com. III

Cross-Border Commerce: A Global Overview

Cross-border commerce, often referred to as international trade or global commerce, involves the exchange of goods, services, and digital products across national borders. It has been a cornerstone of economic growth, driving innovation, fostering cultural exchange, and enhancing access to global markets. In the digital age, the scope and scale of cross-border commerce have expanded significantly, with e-commerce becoming a major driver of international transactions.

Cross-border commerce is vital to the global economy for several reasons. It enables countries to access larger markets for their goods and services, stimulating economic growth. Exporting goods creates jobs, improves infrastructure, and supports the development of new industries. Moreover, businesses engaging in cross-border commerce can reduce their dependence on domestic markets, which may be vulnerable to economic downturns or market saturation. Expanding into international markets spreads business risks and allows companies to take advantage of economic booms in other regions.

Another crucial benefit is access to competitive prices and resources. Countries rich in natural resources or specialized manufacturing capabilities can export these resources to other nations, allowing businesses to acquire raw materials, components, or finished products at competitive prices, fostering efficiencies and cost savings. Additionally, cross-border commerce facilitates the exchange of ideas, technologies, and cultural influences. This promotes innovation, especially when businesses adopt foreign practices, technologies, or designs that lead to the creation of better products or more efficient processes.

The growth of cross-border commerce is driven by several key factors. The rise of digital technologies, such as e-commerce platforms, digital payment systems, and cloud computing, has significantly reduced barriers to trade. Online platforms like Amazon, Alibaba, and eBay enable businesses to sell their products globally, while digital payment methods like PayPal, cryptocurrency, and mobile wallets simplify transactions between buyers and sellers across different countries. Trade agreements and regulatory frameworks also play a vital role. Free trade agreements (FTAs), customs unions, and regional trade blocs, such as the European Union (EU) and the North American Free Trade Agreement (NAFTA), have made it easier for countries to trade without heavy tariffs or trade barriers. Regulatory changes and the harmonization of standards further help businesses engage in cross-border commerce more efficiently.

Advancements in logistics and supply chain management have also been instrumental in the expansion of global commerce. Innovations such as containerization, faster air travel, and more efficient shipping routes have lowered the cost and complexity of moving goods internationally. These developments enable companies to manage large-scale cross-border supply chains and ensure timely and cost-effective deliveries. Furthermore, the growing middle class in emerging markets, particularly in Asia and Africa, has increased demand for goods and services from Western companies. Businesses engaging in cross-border commerce can tap into these expanding markets and cater to diverse consumer needs.

Despite its many benefits, cross-border commerce faces numerous challenges. Customs procedures, tariffs, and duties can create delays and additional costs for businesses engaged in international trade. Companies must navigate complex regulations that differ from one country to another, which can be particularly challenging for small and medium-sized enterprises (SMEs). Currency fluctuations pose another significant hurdle. Exchange rates can be volatile, making it difficult for businesses to predict costs and profitability. Payment systems vary across countries, and regions with limited access to modern banking infrastructure can present further obstacles.

Cultural and language barriers add another layer of complexity. Understanding local cultures, preferences, and business etiquette is essential for success in international markets. Miscommunication or cultural misunderstandings can lead to failed business relationships or ineffective marketing campaigns. Additionally, legal and regulatory compliance is a critical factor. Each country has its own set of legal and regulatory requirements, including intellectual property laws, consumer protection regulations, and environmental standards. Navigating these laws and ensuring compliance can be costly and time-consuming. Political instability and geopolitical tensions also pose risks. Trade wars, sanctions, and border restrictions can disrupt global supply chains and trade flows, making it more challenging for businesses to engage in international commerce.

Looking ahead, the future of cross-border commerce will likely see even greater integration. Blockchain technology has the potential to streamline international transactions by providing a secure and transparent way to track and verify exchanges. Cryptocurrencies, such as Bitcoin and Ethereum, could revolutionize international payments, reducing reliance on traditional banking systems and currency exchanges. Artificial intelligence (AI) and automation are expected to play a significant role in optimizing supply chain management, customer service, and predictive analytics, helping businesses navigate the complexities of international trade

more efficiently. Automation technologies will further enhance the speed and accuracy of logistics operations.

Sustainability and ethical practices are also emerging as key drivers of cross-border commerce. With increasing consumer awareness and concern for environmental sustainability, businesses will need to adopt responsible practices in their global supply chains. Demand for sustainable products, fair trade practices, and ethical business operations will continue to grow. E-commerce will remain a dominant force in cross-border commerce, particularly as internet penetration increases in emerging markets. Digital marketplaces will provide businesses with unprecedented access to global customers, and new logistics solutions will improve the efficiency of international deliveries.

In conclusion, cross-border commerce has become an integral part of the global economy, contributing to economic growth, cultural exchange, and access to competitive products. As technology advances and trade barriers decrease, international trade will become even more interconnected. However, businesses must remain agile in addressing regulatory challenges, cultural differences, and geopolitical risks while capitalizing on the vast opportunities available in the global marketplace.

Tanisha
B.Com. II

Navigating the Waves of the Stock Market: Trends, Challenges, and Investor Insights

The stock market is a dynamic and ever-evolving marketplace where shares of publicly traded companies are bought and sold, serving as a crucial pillar of modern economies. It acts as a bridge between companies seeking capital for expansion and investors aiming to grow their wealth through strategic investments. Beyond its role as an investment hub, the stock market reflects broader economic trends, corporate performance, and investor sentiment, making it a key indicator of financial stability and growth. On Wednesday, February 5, 2025, U.S. stock markets witnessed a positive session, with the S&P 500 rising by 0.4%, the Dow Jones Industrial Average gaining 0.7%, and the Nasdaq Composite climbing 0.2%. These gains were fuelled by strong performances across multiple sectors, even though some major companies faced setbacks.

Alphabet, for instance, experienced a decline due to slow growth in its cloud business, highlighting the headwinds that even the most established companies face in a competitive landscape. Several companies saw significant movements in their stock prices. ARM Holdings, despite surpassing earnings expectations, witnessed a decline in after-hours trading. Earlier in the day, its stock had reclaimed a buy point, signalling investor optimism before the unexpected drop. Uber Technologies also experienced a setback, with shares plunging by 7% after its forecast for current-quarter gross bookings fell short of analysts' expectations. Although the company reported a net income of $6.88 billion on revenue of $11.96 billion, concerns over future bookings led to cautious investor sentiment. Meanwhile, Tesla's stock dipped by 3.6%, reaching a two-month low amid reports of weakening sales in Europe. Analysts further adjusted their 2025 earnings per share estimates, reflecting uncertainty over the company's future performance in an increasingly competitive electric vehicle market.

Despite ongoing challenges, including concerns over the Chinese startup DeepSeek and the impact of new tariffs, the stock market has demonstrated remarkable resilience. The S&P 500 and Nasdaq continue to hover near high records, underscoring investor optimism about long-term economic prospects. Many market experts believe that while fluctuations are inevitable, key sectors such as technology, healthcare, and renewable energy present promising opportunities for sustained growth. However, external factors, including geopolitical tensions, interest rate policies, and shifts in global trade, will continue to influence market trends in the coming months.

In the latest trading session, Apple Inc. closed at $227.63, marking a decline of 2.38% from the previous close. Microsoft Corporation ended at $409.75, down by 1.46%, while Alphabet Inc. finished at $185.34, experiencing a 3.27% drop. These fluctuations highlight the ever-changing nature of the stock market, where investor confidence can be swayed by economic data, corporate earnings, and broader global events. For both seasoned and new investors, staying informed, analysing trends, and making well-researched decisions remain essential to navigating the complexities of the financial world. While short-term volatility is inevitable, a well-planned and strategic approach can help mitigate risks and maximize potential returns in the long run.

Bindu
B.Com. I

Nurturing Mental Health in Student Life

College life is a transformative period where students grow, explore new perspectives, embrace diverse values, and develop lifelong habits. However, alongside these enriching experiences, many students grapple with challenges such as stress, anxiety, and depression. These issues can take a significant toll on mental well-being, affecting not only emotional health but also physical fitness. When the mind is burdened, the body often suffers and results in various health issues such as fatigue, frequent illnesses, headaches, and a general decline in overall well-being.

Several factors contribute to the declining mental health of students. One of the major causes is peer pressure. Watching friends and classmates excel can sometimes create intense pressure, compelling students to overexert themselves in the pursuit of success, ultimately leading to overwhelming stress. Another significant concern is poor eating habits. Hectic schedules and early morning lectures often force students to skip meals, depriving them of essential nutrients. This, coupled with an increased dependency on junk food, further deteriorates their physical and mental well-being.

Financial constraints also put pressure on students, particularly those who are balancing academics with part-time jobs to support their education and families. The struggle to manage both responsibilities can be exhausting, leaving little room for relaxation and self-care. Additionally, the consumption of alcohol, often introduced as a stress reliever by friends can spiral into addiction, leading to severe consequences for mental and physical health. To cultivate better mental well-being, students must adopt strategies that promote balance and resilience. Seeking professional guidance can be immensely beneficial; speaking with a counsellor or mentor helps in expressing emotions and finding constructive solutions. Building a supportive network of friends who provide comfort and encouragement is equally essential, as sharing worries alleviates emotional burdens. Effective time management plays a crucial role in reducing stress, allowing students to allocate time for studies, relaxation, and personal growth.

Incorporating healthy habits such as regular exercise, meditation, and yoga can significantly enhance mental clarity and emotional stability. Developing a lifestyle that prioritizes well-being ensures that students not only achieve academic success but also lead fulfilling and balanced lives. After all, a sound mind is the foundation upon which all achievements rest.

Anushika Mehta
M.Com. I

Business Environment: A Comprehensive Overview

The business environment is a dynamic and multifaceted concept encompassing all internal and external factors that influence a company's operations. Understanding these elements is essential for businesses to thrive and adapt in an ever-changing landscape. Companies must navigate various challenges and opportunities that shape their strategies, decision-making, and overall success.

Businesses operate within two broad environments: internal and external. The internal environment includes factors within the company's control, such as organizational culture, management structure, resources, and operational efficiency. A strong organizational culture, clear management hierarchy, and efficient use of human, financial, and physical resources contribute to a company's growth and stability.

On the other hand, the external environment comprises economic, political, legal, social, cultural, technological, environmental, and competitive factors that lie beyond a company's direct control but significantly impact its operations. Fluctuating inflation rates, economic downturns, technological advancements, government regulations, changing consumer preferences, and environmental concerns constantly reshape the business landscape. The COVID-19 pandemic, for instance, disrupted global supply chains, forcing businesses to rethink their strategies. Meanwhile, companies in the technology sector have had to continuously innovate to keep up with rapid advancements and shifting consumer demands.

A company's ability to align its strategies with external influences determines its competitiveness. Staying ahead of technological developments enables businesses to innovate and meet market demands effectively. At the same time, regulatory compliance ensures they operate within legal frameworks, avoiding legal issues and penalties. Organizations focused on sustainability, for instance, are leveraging government policies promoting eco-friendly initiatives and responding to consumer demand for environmentally responsible products.

As businesses move forward in 2025, they face multiple challenges that demand careful consideration. Economic instability remains a major concern, with inflation affecting consumer spending and increasing operational costs. Periodic recessions may lead to reduced demand for goods and services, causing revenue losses. The rapid pace of technological advancements presents another challenge, requiring businesses to integrate new technologies while managing cyber security risks.

Additionally, automation is reshaping industries, leading to job displacement and the need for workforce retraining.

Social and cultural shifts further add to the complexities businesses must navigate. Changing consumer preferences require continuous adaptation, while fostering diversity and inclusion in the workplace has become a key priority. Companies also face growing expectations for corporate social responsibility, as consumers increasingly demand ethical and sustainable business practices. Businesses that fail to adapt to these changing expectations risk losing their competitive edge. For example, fast-food chains like Burger King and McDonald's have expanded their plant-based menu options in response to the rising demand for healthier, environmentally friendly food choices. Similarly, fashion brands like H&M and Zara have launched sustainability initiatives, such as using recycled fabrics, to align with consumer expectations and reduce their environmental impact.

Environmental concerns, particularly climate change and resource scarcity, continue to exert pressure on businesses to adopt sustainable practices. Organizations must focus on reducing their carbon footprint, conserving natural resources, and integrating eco-friendly solutions into their operations. Many global corporations are now actively investing in renewable energy, sustainable sourcing, and waste reduction strategies to meet these evolving demands.

To successfully navigate this evolving business landscape, companies must adopt strategic approaches that ensure resilience and growth. Regular environmental scanning helps businesses stay informed about industry trends, market shifts, and potential risks. Flexibility and adaptability are crucial in responding to unexpected changes, whether through restructuring, technological adoption, or strategic realignment. Engaging with stakeholders, including customers, employees, suppliers, and regulatory bodies, fosters strong relationships and ensures a deeper understanding of market expectations. Additionally, innovation and continuous improvement remain key drivers of long-term success in an increasingly competitive world.

The business environment is a constantly shifting landscape that requires companies to be vigilant, proactive, and adaptable. By understanding the various internal and external factors influencing operations, businesses can develop effective strategies to overcome challenges and seize new opportunities. A deep comprehension of the business environment is essential for long-term success and sustainability in today's highly competitive world.

Diksha Devi Koundal
B.Com. III

Business and Social Ethics in India

Ethics serve as the foundation of any well-functioning society, guiding both individual behavior and corporate practices. Social ethics define the moral principles that govern interactions within a community, ensuring justice, fairness, and equality. Business ethics, on the other hand, dictate the moral code that businesses must follow to maintain integrity, transparency, and accountability. In a rapidly developing country like India, where tradition meets modernity, the relevance of both social and business ethics has gained immense significance.

India has always been a land where ethical values are deeply ingrained in culture and history. The ancient texts of the Vedas and Upanishads have long emphasized righteousness, honesty, and social responsibility. Today, as businesses expand and the country integrates into the global economy, the importance of maintaining ethical standards has become more crucial than ever.

Business ethics in India are shaped by a combination of age-old values and contemporary corporate governance principles. Integrity and transparency are at the heart of ethical business operations. Companies that uphold these values earn the trust of investors, employees, and customers alike. Organizations like Infosys have set an example by maintaining high ethical standards in corporate governance, ensuring accurate financial reporting and legal compliance. The company’s reputation for honesty has made it a trusted name both in India and globally.

Corporate Social Responsibility (CSR) is another key aspect of ethical business practices in India. Unlike in many other countries, CSR is not merely voluntary but is legally mandated, requiring large companies to allocate a portion of their profits towards social development projects. Many businesses have embraced this responsibility with sincerity, contributing to education, healthcare, and environmental sustainability. The Tata Group, for instance, has long been committed to social welfare, investing heavily in rural development, scholarships for students, and healthcare initiatives. Their work reflects a strong sense of ethical obligation toward society.

Fair trade practices also play a crucial role in ethical business operations. Companies that prioritize fair wages, safe working conditions, and ethical sourcing build strong relationships with employees and suppliers. Amul, India’s largest dairy cooperative, provides a perfect example of fair trade in action. By ensuring that dairy farmers receive fair compensation for their milk, Amul has not only strengthened rural economies but also demonstrated that ethical business practices can lead to long-term success.

Environmental responsibility is becoming an essential aspect of corporate ethics, especially as climate change concerns grow. Many Indian companies are adopting sustainable practices to reduce their environmental footprint. Reliance Industries, for example, has been actively investing in renewable energy projects, such as solar and wind power, to promote cleaner and greener alternatives to traditional energy sources.

Ethical leadership plays a pivotal role in shaping an organization's moral compass. Business leaders who prioritize ethical decision-making set the tone for the entire organization. Ratan Tata, former chairman of Tata Sons, has been widely respected for his commitment to ethical business practices. Under his leadership, Tata companies have upheld high standards of integrity, corporate responsibility, and fairness in business dealings.

India's diverse cultural, religious, and philosophical traditions play a significant role in shaping ethical values. A society as vast and varied as India thrives on mutual respect and coexistence. The principle of respect for diversity is an essential part of Indian ethics, ensuring that people from different religious, linguistic, and cultural backgrounds can live together harmoniously. Policies like the Right to Education (RTE) Act, which provides free and compulsory education for children, demonstrate the nation's commitment to inclusivity and equal opportunity for all.

Family values hold great importance in Indian society, influencing both social interactions and business practices. Many family-owned businesses in India operate on the principle of trust and long-term relationships, prioritizing stability over short-term profits. Companies like Godrej and Bajaj, which have been run by generations of the same family, continue uphold strong ethical standards in business while maintaining close ties with their employees and customers.

Justice and equality remain at the core of India's social ethics. Over the years, various legal and social reforms have been introduced to combat discrimination and uplift marginalized communities. The reservation system in education and government jobs, which provides opportunities for Scheduled Castes, Scheduled Tribes, and Other Backward Classes, is an effort to bridge socio-economic disparities. While debates continue on the effectiveness of such policies, they undeniably reflect India's commitment to social justice.

Despite its strong ethical foundation, India faces several challenges in maintaining ethical standards in both business and society. Corruption remains a major issue, undermining trust in governance and corporate institutions.

However, efforts such as the introduction of Aadhaar-based direct benefit transfers have significantly reduced corruption in welfare schemes, ensuring that financial assistance reaches the intended beneficiaries without interference from middlemen.

Globalization has brought new ethical dilemmas for Indian businesses. While international trade and investment have opened up new opportunities, they have also introduced challenges related to labor rights, fair wages, and ethical supply chains. Companies like Patanjali Ayurved have successfully navigated these challenges by promoting indigenous products and ethical sourcing while competing with multinational corporations.

The rapid advancement of digital technologies has also raised ethical concerns regarding data privacy and cybersecurity. With an increasing number of financial transactions occurring online, businesses must prioritize protecting user data. Paytm, one of India's leading digital payment platforms, has implemented strict cybersecurity protocols to ensure safe transactions and prevent data breaches.

Environmental sustainability remains a critical issue, with rapid industrialization contributing to pollution and resource depletion. Businesses must adopt responsible practices to mitigate environmental damage. Companies like ITC Limited have embraced sustainable business models by investing in afforestation projects and water conservation initiatives, demonstrating that economic growth and environmental responsibility can go hand in hand.

As India continues to rise as a global economic power, the need for ethical conduct in both business and society has never been greater. A steadfast commitment to ethical values will not only drive economic growth but also create a just and sustainable society for generations to come.

Khushi
B.Com. III

Social Media: A Digital Revolution

Social media has transformed the way people communicate, share information, and build communities. It encompasses a wide range of online platforms and applications that enable users to interact, express their thoughts, and stay connected regardless of geographical boundaries. As an internet-based medium, social media facilitates instant communication, making it an integral part of modern life. One of the defining features of social media is user-generated content, which fuels engagement through likes, shares, comments, and discussions. Its key benefits include improved communication, expanded networking opportunities, brand promotion, effortless

information sharing, and the formation of online communities. Through text, images, videos, and interactive elements, social media has reshaped the way individuals and organizations interact.

However, excessive use of social media has raised concerns regarding its impact on mental health. Research suggests a strong link between heavy social media consumption and issues such as anxiety, depression, loneliness, and even self-harm. The pressure to maintain an idealized digital persona, along with constant exposure to curated content, can negatively affect self-esteem and emotional well-being.

Beyond personal interactions, social media plays a vital role in the business world. Companies use these platforms to market their products, engage with customers, and gather feedback. With advanced data analytics and targeted advertising, businesses can reach their audience more effectively, enhance brand visibility, and foster customer loyalty. As social media continues to evolve, it remains a powerful tool for communication and influence. While it offers immense opportunities for connectivity and innovation, mindful usage is essential to balance its advantages with its potential drawbacks.

Aarshu Yadav
B.Com. II

Artificial Intelligence- Reshaping the Future of Commerce

Artificial Intelligence (AI) is revolutionizing commerce, fundamentally altering how businesses function, how consumers engage with products, and how markets adapt to technological advancements. Its impact extends across various domains, from retail and logistics to customer service and personalized marketing. By enhancing efficiency and fostering innovation, AI is shaping the future of commerce in unprecedented ways.

One of the most remarkable contributions of AI is its ability to deliver highly personalized shopping experiences. AI-driven algorithms analyze consumer preferences and behavior, enabling businesses to tailor recommendations with remarkable accuracy. Virtual assistants and chatbots further enhance this experience by providing real-time assistance, answering inquiries, and guiding consumers through their purchasing journey around the clock.

Beyond enhancing consumer interactions, AI has transformed supply chain and inventory management. By improving accuracy, efficiency, and scalability, AI-powered automation streamlines warehouse operations. Intelligent robots assist in sorting, packing, and shipping products, minimizing human error and accelerating fulfillment processes. These advancements enable businesses to meet growing consumer demands while maintaining operational efficiency.

The automation of customer service has also undergone a significant transformation with AI-powered chatbots and virtual assistants. These intelligent systems efficiently handle a wide range of customer inquiries, from order tracking and returns to providing detailed product information. By reducing wait times and offering instant support, AI enhances customer satisfaction while allowing human representatives to focus on more complex issues.

AI has also redefined pricing strategies through dynamic pricing mechanisms. Businesses can now adjust prices in real-time based on factors such as market demand, competitor pricing, and customer profiles. This data-driven approach allows companies to maximize profitability while remaining competitive. Additionally, AI-driven analytics optimize cost structures by identifying inefficiencies and recommending strategies to reduce operational expenses.

Marketing strategies have seen a significant evolution due to AI's capabilities. Advanced tools such as predictive analytics, machine learning, and natural language processing enable businesses to create more targeted and effective campaigns. AI-powered advertising platforms, including Google Ads and Facebook Ads, utilize machine learning to ensure advertisements reach the most relevant audience, improving engagement and conversion rates.

The growing integration of AI in commerce has brought about numerous advantages, from enhanced customer experiences and improved operational efficiency to innovative marketing techniques. Businesses that embrace these advancements are well-positioned for long-term success. However, as AI continues to evolve, it is crucial to address ethical concerns, including data privacy, algorithmic bias, and potential job displacement. Responsible adoption of AI will ensure that its benefits are maximized while mitigating its risks. The future of commerce will undoubtedly be shaped by AI, and companies that adapt to this technological shift will thrive in the ever-changing business landscape.

Divya
B.Com. II

Computer Science Section

Editorial- Computer Science Section

In this series of Computer Science, we embark on a journey to explore the cutting-edge technologies and innovations that are shaping our world. As an editor, I'm excited to present a range of topics that will provide you with valuable insights into the fast-evolving landscape of computer science.

From the core principles of cloud computing to the groundbreaking fields of artificial intelligence, machine learning, quantum computing, and cyber security, this series will cover it all. We aim to provide basic knowledge of state of the art technologies that can inspire both students and professionals alike. It's an exciting time for tech enthusiasts and curious minds to explore how these technologies are changing the way we live, work, and think.

Ms Maninder Kaur
Assistant Professor
Department of Computer Science and Application

The Magic Behind ChatGPT: How AI Is Changing Conversations

Artificial Intelligence (AI) has come a long way, and ChatGPT is an excellent example of how machines can now understand and respond like humans. The secret behind it lies in natural language processing, a branch of AI that helps computers understand human speech. It's making an impact on everything from customer service to education.

How Does ChatGPT Understand Text?

ChatGPT works using a machine learning model known as GPT-3 (Generative Pretrained Transformer 3). This model has been trained on massive amounts of text data from books, websites, and other sources. When you ask ChatGPT a question, it doesn't look up the answer in a database like a search engine. Instead, it uses patterns from the data it was trained on to generate a response that makes sense based on your input.

How Does ChatGPT Generate Responses?

When you type a message, ChatGPT breaks it down to understand the context, keywords, and intent. It then predicts what words or sentences would logically follow, creating a response that matches the conversation's flow.

The process is like predicting the next word in a sentence. For example, if you type, "The sky is," ChatGPT might predict "blue" or "cloudy" based on what it has learned from the language patterns.

Why is ChatGPT Smart?

ChatGPT's ability to give useful and relevant responses comes from its training. The model has analyzed billions of pieces of text, which allows it to recognize how language works and how to form coherent sentences. However, it doesn't "understand" in the way humans do—it's simply very good at mimicking human-like responses.

Naina and Astha
B.C.A. II

Quantum Computing: Unlocking the Future of Technology

Quantum Computing: Faster solution of complex problems

Quantum computing is a revolutionary technology that uses the principles of quantum mechanics to perform computations far beyond the capabilities of traditional computers. Unlike classical computers, which process information in bits (either 0 or 1), quantum computers use quantum bits or qubits, which can exist in multiple states at once. This ability allows quantum computers to solve complex problems much faster than traditional machines.

Purpose of Quantum Computing

The main purpose of quantum computing is to tackle problems that are currently too complex for classical computers. These include tasks like simulating molecules for drug discovery, optimizing large systems (like supply chains), breaking cryptographic codes, and improving artificial intelligence. Quantum computers can process vast amounts of data simultaneously, making them powerful tools for solving problems that take classical computers thousands of years to crack.

How Does It Work?

Quantum computers rely on quantum phenomena like superposition (where qubits can be in multiple states at once) and entanglement (where qubits are linked and can affect each other over distances). These phenomena enable quantum computers to perform calculations much faster and more efficiently than traditional computers, especially for highly complex tasks.

The Future of Quantum Computing

While still in the early stages, the future of quantum computing holds immense potential. In the coming years, it could revolutionize industries such as healthcare, finance, and cybersecurity by providing new solutions for data processing, encryption, and simulation. However, challenges like qubit stability and error correction still need to be overcome before quantum computers become widely practical.

Tanisha and Naaz
B.C.A. II

How Cloud Gaming is Changing the Way We Play

Cloud gaming is the future of video games. Instead of relying on expensive consoles or gaming PCs, players can stream their games directly from the cloud, which means they can play on almost any device with an internet connection. Services like Google Stadia and Xbox Cloud Gaming are leading the way, allowing gamers to access their favorite titles without the need for expensive hardware.

To play cloud games, you'll need a few key things: a reliable internet connection, access to a cloud gaming platform, and a compatible device. Here's a simple guide on how to get started:

Choose a Cloud Gaming Service

Several platforms offer cloud gaming, and each one has its unique features. Some of the most popular ones include: NVIDIA GeForce NOW, Xbox Cloud Gaming (formerly xCloud), Google Stadia, Amazon Luna, PlayStation Plus Premium

Check Device Compatibility

Cloud gaming services allow you to play games on a variety of devices, including: PC or Mac, Smart phones and Tablets, Smart TVs and Consoles, Streaming Devices

Create an Account and Subscribe

Sign up for a cloud gaming service

Subscription Plans: Some cloud services, like Xbox Cloud Gaming and NVIDIA GeForce NOW, offer free tiers with limited access, while others (like PlayStation Plus Premium or Luna+) have paid subscriptions for a larger library of games and features.

Get a Good Internet Connection

Cloud gaming requires a stable, high-speed internet connection for a smooth experience. Generally, you'll need:

Download Speed: At least 10 Mbps for standard HD streaming; 20 Mbps or higher for 4K streaming.

Ping/Latency: The lower the ping, the better the gaming experience. Aim for under 50ms for the best results.

Wired vs. Wi-Fi: A wired connection via Ethernet is usually more stable than Wi-Fi, but if you're using Wi-Fi, try to be as close to your router as possible.

Launch and Play

Open the cloud gaming platform->Browse the Game Library->Use a Controller or Keyboard/Mouse

Adjust Settings for the Best Experience

Graphics settings: Some services allow you to adjust streaming quality (like resolution and frame rate) based on your internet speed. If you have a slower connection, you might need to lower the resolution.

Optimize device settings: Ensure your device is optimized for gaming, such as disabling background apps or adjusting power settings.

Shikha Negi
Mehak Rani
B.C.A. II

Endless Opportunities: Career Options After Completing Your BCA

Software Developer/Programmer

As a BCA graduate, one of the most common career paths is becoming a software developer or programmer. You'll use programming languages like Java, Python, C++, or PHP to create software applications, websites, or mobile apps. The demand for software developers continues to grow as more businesses rely on technology to function.

Web Developer

Web developers design and build websites or web applications. You could specialize in front-end development (working on the user interface) or back-end development (working with databases and server-side technology). The skills you need include knowledge of HTML, CSS, JavaScript, and various frameworks.

Mobile App Developer

With the rise of smartphones, mobile app development is a high-demand career. Mobile app developers design apps for platforms like Android and iOS using languages like Kotlin, Swift, or React Native. If you have a creative and problem-solving mindset, this could be a rewarding path.

Data Analyst

Data analysis is one of the most sought-after skills today. A data analyst interprets data to help organizations make informed decisions. You'll need strong analytical skills and an understanding of tools like Excel, SQL, and Python for data analysis.

Database Administrator (DBA)

As a database administrator, you will manage and maintain databases, ensuring they are secure, organized, and accessible. You'll work with database management systems like MySQL, Oracle, or SQL Server. This is an essential role in industries that handle large amounts of data.

Cybersecurity Analyst

With cybercrime on the rise, cybersecurity experts are in high demand. As a cybersecurity analyst, you'll protect systems and networks from hacking, data breaches, and other cyber threats. You'll need to understand various security protocols, encryption methods, and firewalls.

Network Engineer

Network engineers design, implement, and maintain the networks that allow computers to communicate. This includes local area networks (LANs), wide area networks (WANs), and cloud networks. A good understanding of network protocols, routers, switches, and firewalls is necessary for this role.

Cloud Solutions Architect

Cloud computing is transforming the way businesses store and manage data. As a cloud solutions architect, you'll design and implement cloud infrastructure and services for businesses using platforms like AWS, Microsoft Azure, or Google Cloud. This field requires knowledge of cloud technology and system architecture.

Game Developer

For those passionate about gaming, becoming a game developer could be the perfect career choice. You will design and build video games for platforms like PCs, consoles, or mobile devices. This involves knowledge of game engines like Unity or Unreal Engine and programming skills in C++ or C#.

Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) Engineer

AI and ML are rapidly growing fields in technology. After BCA, you can specialize in AI and ML to build intelligent systems capable of performing tasks that typically require human intelligence. Skills in programming, data science, and algorithms are important for this career.

Systems Analyst

A systems analyst works closely with an organization to understand its technical needs and design solutions. You'll analyze business problems, identify technical requirements, and help create software or system solutions. This career requires both technical and business understanding.

IT Consultant

As an IT consultant, you'll help businesses improve their IT systems and strategies. You might advise on cloud solutions, network infrastructure, or software development. The role involves a combination of technical expertise and communication skills.

Blockchain Developer

Blockchain technology, known for supporting cryptocurrencies like Bitcoin, is now being applied in various industries. Blockchain developers build and maintain decentralized applications (DApps) and smart contracts. This career is in high demand, especially in finance and tech sectors.

Digital Marketing Specialist (Tech Focus)

For BCA graduates with a creative side, digital marketing in tech companies can be a great fit. Digital marketing involves promoting products and services online using various tools and platforms like social media, SEO, SEM, and email marketing.

Startup Entrepreneur

If you have an entrepreneurial spirit, you might want to start your own tech business. After completing BCA, you can venture into creating your own software products, web apps, or mobile solutions. The skills gained in BCA, coupled with a strong understanding of business and marketing, can be valuable for launching a successful startup.

Additional Studies/Certifications:

If you want to specialize further or enhance your career prospects, you can pursue:

•MCA (Master of Computer Applications) for advanced knowledge.

•Certifications in technologies such as AWS, Google Cloud, Python, or data science.

•Internships and practical experience to build your skills.

Kiran Negi
Drshti
B.C.A. II

Cryptocurrency?

Cryptocurrency is a type of digital money that exists only online. Unlike regular money, it doesn't have physical coins or banknotes. Instead, it operates using blockchain technology, a secure, transparent way to track transactions.

How Does It Work?

Cryptocurrencies are decentralized, meaning no bank or government controls them. Transactions are verified by a network of computers worldwide, making it fast, secure, and global.

Popular Cryptocurrencies

•Bitcoin: The first and most famous cryptocurrency.

•Ethereum: Known for enabling decentralized apps.

Ripple (XRP): Focused on faster international payments.

How to Get Cryptocurrency?

The most common way to get cryptocurrency is by purchasing it on a cryptocurrency exchange. Some popular exchanges where you can buy, sell, and trade cryptocurrencies include: Coinbase, Binance, Kraken, Gemini, KuCoin

Why Use It?

People use cryptocurrency for investing, making international payments, and for more privacy compared to traditional methods. However, its value can be volatile, and there are risks, especially with fraud.

In short, cryptocurrency is digital money with a lot of potential for the future, but it's important to understand it fully before getting involved!

Saraswati
Kajal Dangwal
B.C.A. II

AI Tools Like ChatGPT: Revolutionizing Digital Assistance

Artificial Intelligence (AI) tools like ChatGPT are transforming the way we interact with technology, but they are not the only ones leading the charge. Several other AI tools specialize in different tasks, making life easier for users across various industries.

Google Bard: Google's version of a conversational AI tool, Bard, helps users with text-based answers and content generation. It's connected to Google Search, offering real-time, accurate information.

Bing Chat: Powered by OpenAI, Bing Chat integrates into Microsoft's search engine, assisting with searches, answering questions, and generating content directly in search results.

Jasper: Ideal for content creators, Jasper uses AI to generate blogs, social media posts, and marketing copy, making writing faster and more efficient.

Claude by Anthropic: Claude is a more ethically focused AI chatbot that's designed for safe and thoughtful conversations, offering assistance in various domains.

Copy.ai: This tool helps businesses by generating marketing copy, product descriptions, and other written content, saving time for marketers.

These AI tools, each with their unique strengths, are shaping the future of how we generate and interact with information, making tasks more efficient and accessible than ever before.

Deepa
Mehak Rani
B.C.A. II

Top Free Plagiarism Tools: Ensuring Originality in Your Work

There are several free plagiarism detection tools you can use to check the originality of content. While free tools may have some limitations (like word count restrictions or fewer features), they can still be useful for basic checks. Here are a few:

Quetext (Free Version)

•Offers a simple plagiarism checker with a limited number of free searches.

•Allows you to check text up to a certain word limit (around 500 words per search).

Plagiarism Checker (by Small SEO Tools)

•Free to use with no sign-up required.

•Allows you to check up to 1,000 words at once.

•Offers a range of other SEO-related tools as well.

Duplichecker

•Free for up to 1,000 words per search.

•You can check multiple pieces of content, but you may need to wait for a while before being able to check more than once per day on the free plan.

Plagscan (Free Trial)

•Provides a limited free trial that allows a small amount of content to be checked for plagiarism.

•Typically offers a few free checks with word count limits.

PrePostSEO

•Free tool for plagiarism checking with up to 1,000 words per check.

•It's easy to use, and you can either paste the text or upload a document for analysis.

•While free plagiarism checkers are useful, they tend to have certain limits, and they may not catch every instance of duplicate content, especially when compared to paid options like Turnitin. For important or highly sensitive content, it may be worth investing in a paid tool for a more thorough scan.

Pratibha
Shivangi Singh
B.C.A. II

How to Stay Secure: Practical Tips for Avoiding Cybercrime

Use Strong, Unique Passwords

•Create strong passwords by using a mix of upper and lowercase letters, numbers, and special characters. Avoid common words or phrases.

•Use different passwords for different accounts. If one account is compromised, others won't be at risk.

Consider using a password manager to keep track of your passwords securely.

Enable Two-Factor Authentication (2FA)

•Always enable 2FA where possible. This adds an extra layer of protection by requiring a second form of verification, such as a text message or authentication app, in addition to your password.

Keep Software Updated

Regularly update your operating system, browsers, and applications. Software updates often include security patches that protect against known vulnerabilities.

Enable automatic updates whenever possible to ensure you're always protected.

Be Cautious with Emails and Links

Be wary of unsolicited emails or messages, especially those asking for personal or financial information. Cybercriminals often use phishing attacks to trick users.

Avoid clicking on suspicious links or downloading attachments from unknown sources.

Use Antivirus and Anti-malware Software

Install trusted antivirus and anti-malware software to detect and block potential threats. Make sure it's regularly updated.

Avoid Public Wi-Fi for Sensitive Transactions

Public Wi-Fi networks are not secure. Avoid conducting sensitive transactions, such as banking or shopping, while connected to public Wi-Fi.

Use a Virtual Private Network (VPN) to encrypt your internet connection when using public Wi-Fi.

Monitor Your Accounts Regularly

Regularly check your bank and credit card statements for unusual activity.

Set up alerts for transactions or account changes so you can quickly spot unauthorized activity.

Backup Your Data

Regularly back up important files to a secure location, such as an external hard drive or cloud storage. This can help protect your data in case of a cyberattack or hardware failure.

Stay Informed About Cyber Threats

Keep up to date with the latest cyber threats and best practices for security. Awareness is key to preventing attacks.

Follow cybersecurity blogs, websites, and organizations to stay informed.

Be Careful with Social Media

Review the privacy settings of your social media accounts. Limit what others can see and be mindful of what you share online.

Be cautious when accepting friend requests or connections from unfamiliar people.

Khushi Sharma
Vanshika Sharma
B.C.A. II

Science Section

Editorial- Science Section

"Science has the power to inspire and transform our world."

In this latest issue of our magazine, we invite you to explore the wonders of the scientific universe. From the vast expanse of the cosmos to the intricate secrets of microscopic life, our diverse range of articles is designed to inform, engage, and spark your curiosity.

Whether you're a science enthusiast, a student, or simply someone who loves learning, this issue is packed with content to inspire your mind.

Happy reading!

Dr Sujata Vohra
Assistant Professor
Department of Chemistry

COSMOLOGY

Cosmology is the scientific study of the universe. as a whole, investigating its origin, evolution, structure and ultimate fate, essentially asking questions like,

“How did the universe begin?" and "What will happen to it in the future?" This field draws upon various disciplines including astronomy, physics and particle physics to analyze large scale phenomena like galaxies, galaxy clusters and the cosmic microwave background radiation, providing insights into the universe's composition and how it has changed over time.

* Key aspects of cosmology:

The Big Bang Theory:- The prevailing model for the universe’s origin suggesting that the universe rapidly expanded from an extremely hot, dense state.

Cosmic Microwave Background (CMB):- A faint afterglow of the Big Bang, observed as uniform radiation across the sky, providing crucial evidence for the theory.

Dark Matter and Dark Energy:- Mysterious substance thought to make up a significant portion of the universe, with dark matter influencing galaxy formation and dark energy accelerating the expansion of the universe.

“As a general scientific principle, it is undesirable to depend crucial on what is unobservable to explain what is observable, as happens frequently in Big Bang cosmology

Palak Dhiman
B.Sc. III

FUTURE OF SPACE

The future of space exploration and technology is incredibly promising and multifaceted. Here are some key trends and developments that are shaping the future of space:-

1. Mars Colonization: The ambition to establish human settlements on Mars is gaining momentum. Companies like SpaceX are developing technologies to transport humans to the Red Planet, while NASA's Artemis program aims to return humans to the Moon as a stepping stone for Mars missions. Discuss the technological advancements needed for sustainable living on Mars, including life support systems and habitat construction.

2. Space Tourism: The rise of commercial space travel is making headlines. With companies like Virgin Galactic and Blue Origin offering suborbital flights, the dream of space tourism is becoming a reality. Explore the implications of space tourism for the economy, environmental concerns, and the overall experience of tourists venturing into space.

3. The Search for Extraterrestrial Life: Scientists are increasingly focused on finding signs of life beyond Earth. Missions to Mars, the study of icy moons like Europa and Enceladus, and the search for exoplanets in habitable zones are at the forefront of this exploration. Discuss the technologies and methods used in these searches and the potential impact of discovering extraterrestrial life.

4. Asteroid Mining: As resources on Earth become scarcer, asteroid mining presents an intriguing possibility. The concept of extracting valuable materials from asteroids could revolutionize industries and provide resources for space missions. Highlight the challenges and technologies involved in making asteroid mining a reality.

5. International Collaboration in Space: The future of space exploration relies heavily on international cooperation. The International Space Station (ISS) is a prime example of how countries can work together for scientific advancement. Discuss upcoming collaborative missions, such as the Artemis program, and the importance of global partnerships in addressing challenges in space.

Palak Dhiman
B.Sc. III

Brain-Teasing Science

Riddle 1: The Melting Point

I'm a substance that melts at 0°C, but I'm not ice. What am I?

Answer: A metal like tin or lead, which melts at a relatively low temperature.

Riddle 2: The Sound Wave

I travel through the air, but I'm not a bird. I can be loud or soft, but I'm always heard. What am I?

Answer: Sound!

Riddle 3: The Plant Puzzle

I need sunlight, water, and air to survive. But too much sunlight can kill me. What am I?

Answer: A plant!

Riddle 4: The Rock Cycle

I'm formed from molten lava, but I can also be created from the pressure of the Earth's crust. What am I?

Answer: A rock!

Riddle 5: The Human Body

I'm a system that helps you breathe, but I'm not your lungs. I'm a network of tiny tubes that carry oxygen to your cells. What am I?

Answer: The circulatory system!

Riddle 6: The Energy Enigma

I'm a type of energy that can be transferred from one object to another, but I'm not heat or light. What am I?

Answer: Mechanical energy!

Riddle 7: The Water Cycle

I'm a process that occurs when the sun heats up water in the ocean, lakes, and rivers. What am I?

Answer: Evaporation!

Riddle 8: The Magnetism Mystery

I'm a force that attracts certain metals, but I'm not a physical object. What am I?

Answer: Magnetism!

Riddle 9: The Cell Conundrum

I'm the basic unit of life, but I'm too small to see with the naked eye. What am I?

Answer: A cell!

Riddle 10: The Fossil Frenzy

I'm a remnant of an ancient organism that lived millions of years ago. What am I?

Answer: A fossil!

I hope you enjoy these science-based puzzles!

Pushpanjali
B.Sc. III

The Latest Scientific Discoveries

The scientific community has recently celebrated a series of groundbreaking discoveries across various fields, each contributing to our understanding of the universe and the advancement of technology.

1. Astronomy and Space Exploration

In a remarkable achievement, astronomers have detected low-frequency gravitational waves, the cosmic ripples resulting from interactions between super massive black holes billions of Light-years away. This discovery offers profound insights into the early universe and the unseen forces shaping it. Closer to home, NASA's James Webb Space Telescope has confirmed the presence of atmospheres on Earth-like exoplanets, marking a significant milestone in the search for habitable worlds beyond our solar system. Sunita Williams, the NASA astronaut, is currently on an extended mission at the International Space Station (ISS). Initially, she and her colleague Butch Wilmore were supposed to return to Earth in February 2025.

2. Health and Medicine

The medical field has witnessed significant advancements with the approval of CRISPR–Cas9 genome-editing tools for treating genetic disorders such as sickle cell disease and beta thalassemia. These therapies offer hope for alleviating pain and reducing the need for frequent blood transfusions in affected individuals.

Additionally, weight-loss drugs like Wegovy have demonstrated remarkable efficacy, not only in promoting weight loss but also in reducing the risks of heart attacks and strokes, signaling a potential shift in managing obesity-related health issues. The Ayushman Bharat Pradhan Mantri Jan Arogya Yojana (AB PM-JAY) has been instrumental in providing health coverage to millions of Indians, with over 36.28 crore Ayushman Cards issued as of December 17, 2024.

3. Artificial Intelligence and Technology

Artificial intelligence continues to make significant strides, with AI systems now capable of generating content from brain scans. This development holds promise for communication solutions for individuals with speech impairments due to conditions like stroke or paralysis. In the realm of space exploration, AI has been instrumental in analyzing vast datasets, leading to discoveries such as the detection of a mysterious object moving out of the Milky Way at an extremely high speed, identified by NASA's citizen scientists. Top AI and Technology Trends Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML): AI and ML are being applied in various areas, including voice assistants, autonomous vehicles, predictive analytics, and fraud detection. The AI market is expected to reach $190.61 billion by 2025 1. - *5G*: The fifth generation of mobile network technology is enabling seamless connectivity, low latency, and high capacity. The world 5G market is estimated to reach $667.90 billion by 2026.

4. Climate Science and Environmental Studies

The year has been marked by record-breaking heat, underscoring the pressing challenges of climate change. The COP28 summit concluded with a historic commitment from global leaders to transition away from fossil fuels, aiming for net-zero emissions by 2050. This agreement signifies a pivotal step toward addressing the climate crisis. Furthermore, researchers have identified a significant decline in bird populations across Europe, attributing it primarily to agricultural intensification and increased pesticide use. This finding highlights the urgent need for sustainable farming practices to preserve biodiversity. According to forest report 2023 - Net Changes in Forest Cover: Compared to the 2021 report, there has been a net gain of 1,445 square kilometers in forest and tree cover, including a 156 square kilometer increase in forest cover and a 1,289 square kilometer increase in tree cover.

5.Genetics and Evolution

Advancements in genetic research have provided deeper insights into human evolution. Recent DNA analyses suggest that early human migrations out of Africa occurred around 250,000 years ago, offering a more complex picture of our ancestral history than previously understood. These discoveries, among others, underscore the relentless pursuit of knowledge that defines the scientific endeavor, continually reshaping our understanding of the world and informing the technologies of tomorrow. Evolutionary Innovations Evolution of New Genes: Scientists have discovered that new genes can evolve through the duplication and modification of existing genes 1. Evolution of Complex Traits: Researchers have been studying the evolution of complex traits, such as the development of eyes and wings.

Taruna
B.Sc. III

Artificial Intelligence in Medicine

1. Introduction to AI in Medicine:

Artificial Intelligence (AI) is a transformative technology that is significantly impacting

the medical field. By utilizing algorithms and machine learning models, AI is improving the quality of healthcare through more efficient processes, faster diagnoses, and personalized treatment options.

2. AI in Diagnostics:

AI has revolutionized the way medical diagnoses are made. With the help of machine learning algorithms, AI can analyze medical images like X-rays, MRIs, and CT scans to detect abnormalities like tumors, fractures, and other conditions with high accuracy. AI systems can even recognize patterns that are often overlooked by

the human eye, leading to earlier detection of diseases such as cancer.

3. AI in Drug Discovery:

One of the most promising applications of AI is in the field of drug discovery. AI systems can predict how drugs interact with the body and can identify new compounds that might be effective against diseases. This accelerates the drug development process, allowing for quicker identification of potential treatments and therapies.

4. Clinical Decision Support Systems (CDSS):

AI-driven clinical decision support systems assist healthcare providers by offering evidence-based recommendations. These systems analyze patient data and medical

records, providing real-time suggestions on diagnosis and treatment, which helps doctors make more informed decisions and reduces human error.

5. Robotic Surgery:

AI-powered robotic surgery systems are becoming an essential tool in performing precise and minimally invasive procedures. These robots assist surgeons by improving accuracy, reducing complications, and speeding up recovery times. Over time, these robotic systems learn from previous surgeries, becoming more efficient and effective.

Mehak
B.Sc. III

Riddles of the Natural World

1. When the son of the water returns to the parent, it dies. What is it ?

Ans:-Ice

2. Many have heard it, but nobody has ever seen it. It will not speak back until spoken to. What is it?

Ans:-An echo

3. What did the scientist say when he found 2 atoms of helium?

Ans:-He He

4. What is black when you use it and gray when you throw it away?

Ans:-Charcoal

5. What element is derived from a Norse god?

Ans:-Thorium

6. What can eat a lot of iron without getting sick?

Ans:-Rusy

7. What did the angry electron say when it was repelled?

Ans:-let me atom

8. Which is heavier, a pound of bricks or a pound of feathers?

Ans:-They both weigh one pound

9. What is the centre of gravity?

Ans:-The letter "v"

10. Did you hear the one about a chemist who was reading a book about helium?

Ans:- He couldn't put it down

11. What element is a girl's future best friend?

Ans:-Carbon

12. What do you do with a dead chemist?

Ans:-Barium

13. I am a god, a planet and I can measure heat. What am I?

Ans:-Mercury

Mansi
B.Sc. III

Neuroscience

Neuroscience is the study of the structure and function of the nervous system, which includes the brain, spinal cord, and peripheral nerves. It is an interdisciplinary field that combines biology, psychology, chemistry, physics, and mathematics to understand the complex mechanisms of the nervous systems

Applications of Neuroscience

1. *Neurological and Psychiatric Disorders*: Understanding the neural mechanisms underlying disorders such as Alzheimer's disease, Parkinson's disease, depression, and anxiety.
2. *Brain-Computer Interfaces*: Developing technologies that enable people to control devices with their thoughts.
3. *Neuroprosthetics*: Creating artificial devices that can replace or restore damaged or diseased nervous system tissues.
4. *Pain Management*: Understanding the neural mechanisms underlying pain perception and developing new treatments.
5. *Neuroeducation*: Applying neuroscientific principles to improve teaching and learning methods.
6. *Neuromarketing*: Using neuroscientific techniques to understand consumer behavior and develop more effective marketing strategies.
7. *Neuroethics*: Examining the ethical implications of neuroscientific research and its applications.

Key Techniques and Tools

1. *Functional Magnetic Resonance Imaging (fMRI)*: Measures changes in blood flow to map brain activity.
2. *Electroencephalography (EEG)*: Records electrical activity in the brain.
3. *Magnetoencephalography (MEG)*: Measures magnetic fields generated by electrical activity in the brain.
4. *Optical Imaging*: Uses light to visualize brain activity.
5. *Neurostimulation*: Techniques such as transcranial magnetic stimulation (TMS) and transcranial direct current stimulation (tDCS) to modulate brain activity.
6. *Neuropsychological Tests*: Standardized tests to assess cognitive and behavioral function.

Future Directions

1.Personalized Medicine*: Tailoring treatments to individual brain function and genetic profiles.

2.Brain-Computer Interfaces*: Developing more sophisticated BCIs for communication and control.

3.Neural Stem Cell Therapies*: Using stem cells to repair or replace damaged nervous system tissues.

4.Neuroimmunology*: Understanding the interactions between the nervous system and the immune system.

5.Neurotechnology: Developing new technologies to diagnose, treat, and prevent neurological and psychiatric disorders.

Garima
B.Sc. III

Fostering Public Trust in Science

Introduction

Trust in science is essential for advancing knowledge, improving public health, and addressing global challenges. However, public trust in science has been eroded in recent years due to various factors, including misinformation, politicization of science, and lack of transparency. Fostering public trust in science is crucial for ensuring that scientific research and discoveries benefit society as a whole.

Why is Public Trust in Science Important?

Public trust in science is vital for several reasons:

1. Informed decision-making: Trust in science enables policymakers, business leaders, and individuals to make informed decisions about critical issues, such as climate change, public health, and technology.

2. Advancing knowledge: Trust in science fosters a culture of curiosity, encouraging people to explore and learn about scientific discoveries and their applications.

3. Improving public health: Trust in science is essential for promoting public health, as it enables people to adopt healthy behaviors, vaccinate against diseases, and access medical treatments.

4. Addressing global challenges: Trust in science is critical for addressing global challenges, such as climate change, sustainable development, and pandemics.

Strategies for Fostering Public Trust in Science

To foster public trust in science, the following strategies can be employed:

1. Improve communication: Scientists, policymakers, and science communicators must work together to communicate complex scientific information in a clear, concise, and accessible manner.

2. Increase transparency: Scientific research and funding must be transparent, with clear disclosure of conflicts of interest and funding sources.

3. Promote scientific literacy: Educational programs and initiatives can help promote scientific literacy and critical thinking skills, enabling the public to better understand and evaluate scientific information.

4. Encourage public engagement: Scientists and policymakers must engage with the public to understand their concerns, values, and needs, and to involve them in the scientific process.

5. Support independent research: Independent research, free from conflicts of interest and ideological biases, must be supported and promoted to ensure the integrity of the scientific process.

Interesting facts:

- A survey by the Pew Research Center found that 79% of Americans believe that science has a positive impact on society.

- A study by the National Academy of Sciences found that public trust in science is influenced by factors such as education level, political ideology, and media consumption.

- The European Union's Horizon 2020 program has allocated €10 billion to support research and innovation in areas such as health, energy, and transportation.

Chinu
B.Sc. III

GGSCW

GURU GOBIND SINGH COLLEGE FOR WOMEN

SECTOR-26, CHANDIGARH

A Premier Multi-Faculty Post Graduation Institution (NAAC Re-Accredited A+)

Tel : 0172-2792757,2792610 | Email: principalggscw@yahoo.in | www.ggscw.ac.in